

Hylli i Dritës

Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.

(-II ad Cor. III, 17-)

1. Koha e ardhshme e Shqypnis	Fq. 49
2. Shë Hieronymi i illyras	59
3. Numrim i parë i popullsis në Shqypni	65
4. Prozodi Latine	71
5. Trajtimi i „Karakterit“	75
6. Veprimi i Kshillit Kombtar në vjeten 1922	82
7. Ruhr	85
8. Lajme	90
9. Bibljografi	96

PUBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLETI
SHKODER (2018)

Posta e jonë.

Pajtimtarëve qi paten mirsin me ndalë Numrin e parë, tuj dftue kso dore se dojshin me vijue në pajtim edhe per vjeten 1923, u falena nderës me zëmer e pernjiherë u lutena të ken mirsin me u ndreqë sa mâ shpejt me zyren e Marshtrimit të ksajë së Perkohëshme.

Vjenë. Dr. B. — Mos u merzitni. Dy letrat i muerem, por nuk patem si me u pergjegjë pa e kjarue pûnen. Dy numra tjerë të së Perkohëshmes qi na derguet, i muerem. Kemi uzdajë se javen qi të vije do të mund u shkruejmë, tuj u dhânë kjarimet e nevojshme.

Fier. N. Gj. — U falena nderës per kujdes qi diftoni per të perhapun të së Perkohëshmes. Kemi uzdajë të plotë se lista e pajtimtarëve, neper zëll t'uejin ka me u shtue perherë mâ teper.

Krue. F. Ç. — U kemi dhânë të gjegjun edhe me shkrim, por na kandet ktû me ju u falun nderës edhe nji herë per pajtimtarë të ri, qi deshtët me na sjellë. Dishiret jemi mendue me jau çue në vënd sa mâ mirë qi mujtem. Presim të gjegjun. Shum shndet.

Korçë B. V. — Per ket herë nuk mujtem me i ardhë dishirit t'uej e sa per mâ vonë, per në mos kjoftë teper vonë, kemi me u mundue me bâ si të na msoje koha.

Lesh. Z. D. — Na prej anës s'onë mundohemi me u ardhë dishireve të pajtimtarëve; miradija e lypë qi edhe pajtimtarët të diftohen t'ardhëshem ndaj Drejtimin e të mundohen per të perhapun të së Perkohëshmes: âsht n'interesë të gjith komit.

Bari. N. I. — U muerem vesht gjithsesi e masi nuk âsht pûnë qi bâhet kemi me u sjellë njeti. Shum shndet.

BIBLIOTEKË PUBLIKE
"MARIN BARILETTI"
SHKODER (2018)

HYLLI I DRITËS

Vjeta IV.

FRUER 1923

Numri II.

Koha e ardhshme e Shqypnis.

Si prej titullit merret vesht, na kû duem me skjyrtue, palë
nji herë se si do t'endet fati i Shqypnis tash e mbrapa. Me tje-
ra fjalë duem t' thomë kta: kjo Shqypni, qi duel Shtet m' vedi ne-
per mjet të do faktorvet, per të cillt do t' flasë dikuer historiia, a
thue mund do t'mbahet e si mund do t'mbahet m'kamë prej
Shqyphtarësh, pa mjet t'cillvet, (si mson historiia,) me jetue nuk
mundet. Nuk është mjaft qi lulet t'çilin, por duhet edhe qi të li-
dhin, per me u pjekë pëma. Mjaft kanga është kndue, mjaft flamuri
është zhvillue, mjaft edhe e kremtja pa punë është shkue, per
gzim qi na duel Shqypnija m' vedi: është koha nji herë, qi Shqyp-
tarët të gjith, por sidomos njatà qi janë a ja kan njitë vedit ëm-
nin intelektual, t'ja vën gishtin krës e nijmendsisht t' të mendo-
hen, se kû do t' dalim me ket Shqypni, e masandej, jo me dredhë
balkano-azjatike, jo me avokaturë bizantine, por me burrnë Shqyp-
tare t'a diftojnë mendimin e vet, tue zblue varrët, qi mundet Shte-
ti me pasë, tue diktue mjekimet e nevojshme e të perkueshme
me ato varrë, abollà mos të pezmatohen e mos të kalojnë n'irizë
a se në kankrenë. Po kje se na të gjith kemi nji qellim të ve-
tun në të mbajtunt e Shtetit shqypnar, na, ndër çështje atdhetare
e shtetmore, s' do t' këm shka t'i mshefin shoqënojtë as pse të
ruhna me fjalë dykuptimshe e dredhacake njani prej tetrut. Shqyp-
nija s' është mât teper e nji misit të Kshillit të Natë, se e nji bleg-
tores, qi ruen ftujat maleve t'ona. Asht kot me mahitë vedin e
tjerët, tuj u dhënë fjalve nji kuptim jashta atij t' fjalorit, e tuj u

mundue me ja u shndrrue sendeve duken e vet t' natyrshme; pse minarja n' thes nuk hin, e pse bota kà sÿ, e sÿt jânë me pà. Por, jo veç se àst kot, muu mà teper àst edhe një delikt, me kjà mbi do të meta t' komit, per të cillat komi s' kà pergjegjsi, e me shukë do të meta tjera fort mà të damshme, e per të cillat gjytetast pergjegjsin e kan vetë. Hypokrit i keq àst njaj, po, qi mundohet me strukë vesin nën hije t' virtytit e t' burrnis; por hypokriti mà i keqi àst njaj, thotë Macaulay, qi një ves, per t' cillin s' kà turp, e perdoron si maskë, per me mlue nën të një ves tjetër mà t' errshem, qi do m' e mbajtë msheftë e qi kà të gjith interesen m' e mbajtë msheftë. Flitet mbi jetë a dekë t' Atdheut, prandej çashtja kà një randsi të madhe fort per të gjith njatà qi i thonë vedit Shqypnar, e do tregue pa dredhi e nenkuptime. Neper kafë e mejhane të gjytetevet të Shqypnis flitet, se politika s' àst tjetër veç një rrënë: por e kan gabim; pse politika àst një dije, mson si me u dhanë të maren popujve, e jo si me rrëjtë botën e me mahitë komet.

T' shofim pra, si kà gjasë se do t' endet tash e mbrapa fati i Shqypnis, po kjë se punët rrjedhin ashtu, si kan rrjedhë dër m' sod. Por, tue kënë se as Profetë as bij Profetësh nuk jemi na, e se koha e ardhshme àst fort e errshme, kshtu, per mos me shkue tue ravkue neper terr gjithmonë me duer para sÿsh, me rrezik qi me zanë kund m' thue, ktu po caktojmë mà para do të verteta të njoftuna, e mbas sosh, masandej — si ajo anije qi rreh shtekun naten mbas disa fnerve, t' vum aty ktu mbi tepa gjatë bregut të detit — kemi me u mundue me diktue, parë kjo kohë e ardhshme a do t' agojë fatbardhë a se fatzezë per Shqypni.

* * *

Jeta e perparimi i një Shteti janë të vazhdueshme a) mbi pamvarsin politike, b) mbi liri e qetsi t' permbrenoshme, c) mbi ekonomin, d) kulturën e e) moralin.

Shteti, per me jetue e me perparue, mà para duhet qi të

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

eksistojë individualisht, duem me thënë: t'i këtë kufijt e vet të caktuem mbas pozicionit geografik e mbas interesave të tija ekonomike e strategike, si edhe dër kû praktikisht mund të bâhet mbas parimit etnografik. Per ndryshe Shteti kishte me dalë i shemtuem e me njanen kamë në vorr; pse s'kishte me kënë i zoti me u bâ ballë rreziqeve t'perjashtme e nevojve të veta të permbrendshme.

Pa liri, s'kà qetsi t'permbrendshme; e pa qetsi, si eksperjenca na mson në Shqyphtarve, s'kà punë, s'kà perparim, e Shteti s'mundet me pasë jetë të gjatë.

Tue kënë se qellimi imedjat i Shtetenvet të gjyetenuem është permirsimi i gjëjes s'nierit mbi tokë mâ para në pikpame të jetës s'tij fizike e masandej të jetës intelektuale, mërret vesht prej vedit, se, pa ekonomi, një Shtet i gjyetenuem s'mund të jetojë e me kohë do të bâhet rob i huej.

Nji kom nuk mundet me e mbajtë gjatë pamvarsin e vet ekonomike, pa të cillen, si thamë, s'mbahet as pamvarsija politike, po kje qi puna e tij nuk prodhoh aq sa puna e atyne komëve, me të cillat ky gjindet në të perpjekun. Por puna rrjedhë prej idejet; prandej nji Shtet i gjyetenuem, per në do me e ruejtë pamvarsin e vet ekonomike, ajdo të gjindet e, në mos kjoftë, do të mundohet me u gjetë po m'at shkallë kulture, m'të cillen gjinden Shtetent, me të cillt ky kà të marrun e të dhânun. Per ndryshe, s'kà idë të njinjishme, e prandej s'kà as pune as prodhim të njinjishem; e kshtu Shteti domosdo do të hupë.

Shka është gelqerja per mur, njata është morali per shoqni njerzore. Morali është njaj qi e man gjallë e të fuqishme njihen uhazse ndermjet nierit e nierit e ndermjet Shtetit e Shtetit, pa të cillen nihmë as nieri as Shteti s'perparojnë e as me jetue gjatë s'mund të jetojnë. Por ky moral nuk mundet me kënë cementi, qi man t'unjisueme e të perkueme m'nja shoqnin njerzore, po kje qi nuk bazohet mbi parime të njollona per të vërteta prej të gjith njatyne, qi kan të marrun e të dhânun ndermjet

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLETI
SHKODER (2018)

të vedit. Beja, fjala vjen, nuk do të kishte kurrfarë randsijet në shoqnë njerzore, po kje qi, si aj qi e bân si aj qi e shef, nuk e mbajnë per të pathyeshme në ç'do rasë, në ç'do kohë e per këdo e para kujdo qi të bâhet. Kshtû thuej per mohim të fës, per dignitet të grues, per liri, vllazni, parasi, msim, perparim, drejtsi etr. etr.

Qe kta janë, mas mendimit t'onë, atâ gurt e parë të themelit, mbi të cillt do t'mbahet, do të zhvillohet e do të perparojë ç'do Shtet i gjetnuem. Per me thânë, pra me një farë gjaset, se si do t'endet fati i Shqypnis tash e mbrapa, na duhet me perballsue gjëjen e sajë të sodshme e rrjedhen e punvet t'ona me kto të verteta themelore. Veç kiû po u deklarojmë lexuesve t'onë zëmer-bardhë, se kuer flasim në ket artikull per eksistencen e Shqypnis, na e nenkuptojmë gjithmonë si Shtet të gjetnuem; pse sa per një Shtet ezotik e rregresist, eksistenca e tij në të „Hyllit të Dritës“ s'na intereson kurrfare.

* * *

Sod Shqypnija, mbas sa qindavjetsh mjerimit e pazuhenish, âsht tuj e pasë individualitetin e vet politik, po duem me thânë, se i kâ kufijt të caktuem, edhë âsht e njofun prej botet të gjetnueme si Shtet m'vedi e krejt i pamvarshem.

Veç shka se ky Shtet i pamvarshem, kjo Shqypni e jona duel në dritë kû e curreme, kû e cingueme e mâ se per gjymisë e krekueme prej Konferencet të Londres në 1913 një herë e mandej prap e gjymueme vjet prej Komisionit të kufijvet. E vertetë qi na prej një diplomacijet bakalle, qi me inkompentence të veten kâ shkaktue rrenimin e bankarroten e Eutropës mare, nuk kishim shka me pritë hajr, por kufijt e Shqypnis janë aktue me një dredhi djallsore fort të poshterme e të neverdine; por, posë qi ajo na kâ grabitë tokët e Aidheut t'onë, na kâ lanë mâ teper zjarmin e mnis ndezë ndermjet nesh e fqivet t'onë gjervoja ke qandrat (gjetetet) e do vendeve të kan lanë m'at anë e klanat (nahijet) ktej

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLETI
SHKODER (2018)

në ket anë, kështu që intrigat, të cillat, mjerisht të gjithë balkanikët, i kanë zanat, s'kan me pushue kurr ndermjet nesh e tyre. Mâ teper, Komisioni i kufijvet vjet na shkputi, të thuesh, të tana dervendet strategjike, e at Shqypni që Konferenca e Londanit e pat mjerue ekonomikisht e etnografisht, ky e shkretnoj edhe mâ teper strategisht, tuj lanë çilcat e dyrvet të saja në dorë të njatyne Shtetenvet që t'onë, prej të cillve shërr, se hajr s'kemi pse presim. Kuptohet prej vedit, prâ, se koha e ardhshme vshtrë se do t'agojë krejt e lulzume, për shka i perket çashtjes s'politikës të perjashtme, e se për ket shkak, Qeverija e jonë — një Qeveri, në të cillen, posë Kryeministrit, të jenë të zotë e përgjegjsh s'aktevet të veta edhe tjerët Ministra — s'kâ me mûjtë kurr me fjetë m'një shtrat drandofillesh e me ndëjë pa beh.

Nuk kâ mâ gazep për një Shqyphtar — atdhetar të vertetë — se me pa gjymen e Atdheut të poshtueme prej anmikut, e mâ teper, me ndëjë me ethe në shtat prej drojet, se edhe gjymsa tjetër po bahet kashata e tij. Për gazepi mâ i madh për në âsht, ke po druem se edhe kjo grimë Shqypni, që kâ metë e jona, mos të bâhet llokmi e tjeterkujë, jo veç prej intrigave të hueja, por edhe prej pakujdesit — a s'diejm shka me thënë — t'onë; pse do institucione politike t'ona kurrkund s'na mushin mendën, se janë për të mbajtë t'unjisueme të gjitha pjesët tansore të Shtetit shqyphtar. Bje fjala: një parlament s'ouverain e pafarë kontrollit të një senati a se të Kshillit të Naltë, nuk na duket se përken mâ s'miri me nevojë të kohvet e me mndorje të vendit; pse tuj u bâ eleksionet proporcjonalisht mbas sasis s'elementave prej të cillvet perbâhet komi, rrjedhë që pushtetin e man në dorë gjithmonë, jo një shumicë partijet politike, por shumica e një elementit të komit e cillâ nuk mund të merret si parti politike. Prej historijet e dijmë, se ky fakt, që nder mndorje analoge vertetohet vetem nder Shtete të paperparueme, kâ shkaktoe fuqizje kryengritje, masakre e mâ teper kâ sjellë proteksione e kapitulacione, të cillat natyrisht ligshtojnë njerin e fuqin e Shtetit, e vertetë që parlamenti

"BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

është dishmë demokrat e afetar; por është mjaft vshtirë, me perkue me idën d e m o k r a c i ligjen theokratike të një popullit a-
zjatik, që zbatohet ndër në, e me idën a f e t a r faktin që parla-
menti ka votue në vjeshtë që shkoj të majtunt e gjygit të Sherja-
tit e të gjykatorevet kishtarë, më teper, në sesjonin e kaluem, u
pat paraqitë për studijm një projekt ligje komisjoneve parlamen-
tare, mbas s' cillës lypet, që Kryeparët e levet, pa lënë jashtë as
kardinalatin, t' ëmnohen me dekret të Kshillit të Naltë në Tiranë,
si ç' do tjetër kopist a protokolist i Shtetit. Sa për sovrenite-
tin absolut të parlamentit, mjaft është me thënë, se Statutin e vo-
tuem në Dhetuer të vjetit të kaluem e ka nenshkrue Kryetari i
parlamentit e jo Kshilli i Naltë, e se ky Kshill s' ka tanger as me
grumllue e as me shperdà parlamentin: aq sa nënër kafe e mej-
hane të Tiranës thonë se perflitej, që të kater Shkelqesat e Kshi-
llit të Naltë do t' ipshin dorhjekjen, prej merzitet që do të kishin
me ndëjë në Tiranë, me duer n' ie, tuj pritë me ratifikue ve-
ndimet e ratifikueme prej parlamentit s o u v e r a i n.

Deshtem me i çekë kto punë, pse, mbasi do të mblihet
sivjet Asemblea komtare, është mirë që kjo t'a studjojë çashtjen në
mndyrë, që mishi të piquet e helli mos të digjet,
po duem me thënë: tuj marrë para sysh kohën e mndorjet në mes-
të cillavet jetojmë, e kshut t'a njeshim sà më fort m' nia brumin
komtar e t'a sugarojmë eksistencën e perparimin e Shtetit, mos
tjetër, për shka i perket veprimt t' onë.

* * *

Lirin, për tash, po e lëmë nën dorë. Tue këne se Shqyp-
tarët kanë ndëjë për qinda e qinda vjetsh nën zgjebë të huej, por
pa i shkue kurrkujë për hulli, letas mundet me këne që kta enë
s' kanë perftue një idë të drejtë të liris, e prandej ket çashtje po e
lëmë m' njan' anë, e po flasim mbi qetësi të përbrendshme, që
është faktori i dytë i jetës e i perparimit të Shtetenvet të gjytetnuem.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Jo veç kemi arrsyë me u gzuë, por, mâ teper, kemi arrsyë me u mbajtë m' të madh, qi populli shqyphtar, neper veprim të Qeveris s' vet, deshtas i dorzoj armët, e sod, per shka i perket popullit, zotnon në Shqypni një qetsi e plotë, të thuesh, si në ç'do tjetër Shtet të gjyhetnuem t' Europës. Por kta nuk do me thënë, qi Shqypnija, se duel m' vedi e tektej, nuk lahet në gjak, sado pak me thënë, ka një herë, ka dy herë vjetër per vjetër; e kta, jo per me i dalë zot vedit kundra ndonji të msymës s' anmikut, por per me çue në vend ambicjonet e njanit a të tjetrit, qi ka vñe sý me marrë pushtetin në dorë, e kshtu mâ letas me ja pië gjakun popullit të ngratë, qi bân si gomari, e paguen pa bâ zâ. Nji katundar kryenejë: një malcuer i palatuem: një agë kopuk, analfabet e tanë guksime: një beg idiotë, matrahul, gjaksë, sarahosh, faqezi: një vagabond çarlatan, pa plang pa shpi e pa kmishë m' shtat, tanë berdalec e me një gjymë mushkniye, shef ander se është bâ Minister, Kryeminister. Princ a... s' dië shka tjetër, edhë, me pare të hueja e me rrëna e kaçarrëna të veta merr mëç disa qyqarë, qi, merzitë prej pagesave e mahitë prej kësajë tragiko-komedijet qi po luhet në Shqypni, nuk kan të gjithë uzdajen e lypne në Qeveri, e me ta ngrëfë, kinsë, një parti politike — populllore, perparimtare, lushnjane, durrcake, nacionaliste etr. shqyptare por jo, — e bjen në maleja nisë me vrã ndonji zhandar të shkretë, qi ka sherbye pësë, gjashtë muej, ndoshia, pa mûjtë me xjerrë rrogen e vet: ndonji ushtar të ngratë, i çili, çë se Majorat e Kolonelat kan nisë të bâhen senkserë kundrash, së ka mûjtë me pasë asnij parë opanga t' arnueme me llore blinit por zdathë ka sherbye Atdhën per muej e muej, e kshtu deklarohet kundershhtar i Qeveris e lypë me u bâ zot mbi Shqypni. At herë — t' a merr mendja — shpervilen testet e Kolonelavet, çetët e Majoravet, urdit e Kapitanavet, e të Togravet e të Nëntogravet, si edhë t' Aspirantavet, e me pushkë, e top, e mitralioz, e me ndonji kompanji ushtarësh, kan per t' i rënë malit e fushës, a thue se po nisen per Karadak, edhë gersë pushka ndemjet Shqyptarit e

Shqypitarit, bre bir s' amel mâ zì se t' ishte në Karadak. Hikë pretendenti i kulltukut ministerjal, e hikë, pse do me ruejt vithet per kulltuk. E kshtû, mbasi të kenë metë shakull mbi dhë njiqind a njiqindepësdhetë ushtarë e komitë; t'u kenë hupë dy a treqind kual katundarve të ngratë, edhë lija t'i kët qitë fare të tanë gjelat e pulat e atyne vendeve... çashtja merr fund, e per një herë i vëhet pûnës kapak. Mbas do ditsh, një Deputat, — dhanderr a kushrî me pretendentin, — a se edhë një Minister, del në parlament, aty, me lojë fjalësh, jo kshtû crime politi que, jo kshtû crime comun, lypë qi të falet pretendenti i kulltukut ministerjal me gjith ortakë. E mbasi hallva kà kënë pjekë nder kafe e nder mejhane jashta parlamentit, Deputetent e interesuem n' at çashtje rrabin ujë n'havan per një një gjymsë sahatit në parlament, me do sofizme balkano-byzantine-azjatike me të dyndë vnerin; mandej, dy a tri të shame e trivjalitete ndermjet shoshajtë, e atëherë, „gishatat per pjete“, edhë çashtja merr fund me „duertrokitle“ m'anë të shumicës e „me kamperplasje“ n' opozicion. Edhë kshtû, mbas dy a tri ditsh atdhetari i kulltukut vjen në Tiranë, kû siëllet kafe m' kafe, hotel m' hotel, mejhane m' mejhane, me një hije të randë martyrit, tue pritë dër qi interesja e Atdheut, por sidomos ajo e miqvet të tij t'a njesë, sado pak, dër më një kulltuk të parlamentit.

Në ky fenomen i trishtueshem e qi, mjerisht, po pertrihet vjetë per vjetë, me gjith ato shpensime gjakut e të kollash e me gjith ato trazime per popull të ngratë, na shtjenë një kujdes teper të madh per eksistencen e të mjerës Shqypnî; pse, tuj e dijtë se vetem korbi s' ja xjerrë sht korbit, kah po shofim se me sa lehtë po falen prej parlamentit rrebel, qi kan shkaktue deken e qinda njerzvet e rënimin e disa krahinave, kishim me thënë, se na të gjith, edhe në mos kjoqshim të gjith rrebel, mos tjetër, shpirtin e kumi të gjith rrebel. Po, por me rrebel s' mahet gjatë një Shtet E pra, në na merr mendja, se, dër sa intrigantat e batakcit mos të burgosen, vagabondat mos të

shterngohen me punue m' rruga e me dli rë sokaqet, e dër sà njerz, qi s' kan plang as shpi e as nji vorr të vetin në Shqypni, e qi prandej s' kan kurr gjà me djerrë, por gjithshka me fitue, mund të hapin sýt me ndjë edhë m' selija ministerjale, koha e ardhshme kà me kënë per Shtet t' onë mjaft e errshme e e turbullueme.

* * *

Por per kurr gjàs end s' na merr friga në të „Hyllit të Dritës“ per kohë t' ardhshme të Shqypnis, sa per zhdrivillim të çashtjes s' ekonomis. Per shum do arsý tjera, por sidomos prej faktit qi Shqyptarët janë gjetë në kontakt me azjatikë per mà se 450 vjet, të cillt, per shkak të mentalitetit të vet, u kondendojshin me nji ekonomì kryekput primitive, na e kemi djerrë, të thuesh, krejt idën e ekonomis, aq sa në nà duket se edhë vetë intelektuelt t' onë me mzi kan at idën e financës. Miku e bashk-puntori i perkohshmes s' onë, Z. Av. T. Toçi, n' artikull të vet, të botuem prej nesh në muej të Kallndorit të k. v. thotë, se, ç' se Shqypnija u lirue prej të huejsh e duel m' vedi, Shteti kà shpen-sue njiqind miljûj Frank àr. Tash po pvesim na: me kta njiqind miljûj Frank àr, të shpensuem në kater vjet, a u çil kund në Shqypni nji punë e rë a nji burim i rì pasunije per popull? Ke e dijmë na, asnji dër sod; por të gjitha kto pare, kta njiqind miljûj Frank àr — pra, afer nji miljarë Lirash Italijet — janë shpe issue per zyrtarë, per ushtarë, e per ope-racjone ushtarake kundra brigantave t' onë, qi sod as në Turki s' kishin me i pranue per çausha beledijesh, por qi ktû duen me na dalë princa e ministra! Tamand sistemë i vjetruem Shtetensh semibarbar e të shkatrruem. Por shka se s' ha qëni gjithmonë pogaçë; prandej kjo lojë a s' nejatë s'm a maron keq; pse, pa ekonomì, s' kà perparim as s' kà jetë rri Shtet i gjytetnuem.

* * *

Pse kultura europjane s' kà mûjtë me depertue n' Azi prej bregut të detit Mestokës, por i është dashtë me vallue boten e prej Japanit me kalue në kontinent azjatik? Pse, mbas mendimit t' onë rraca turke, qi kà sundue mbi Turkî per qinda e qinda vjetsh shkollen e kà pasë mbajtë a per vegël politike a per vegël besimi. Mbas do shêjeve, kishim me thënë, se edhë shkolla shqyptare është mjaft e frymzue me shpirt t' këtij systemit arsimuer të rracës turke. Nji herë, ministrija e Arsimit — pse, me shka duket, parlamenti s' merret me çashtje shkollore — sado qi e di, se per shum a sy Shqyptarit, posë gjûhet të vet, i duhet me diejt edhë nji gjûhë të madhe europjane, me gjith kta, per arsye politike, nuk cakton per të gjitha shkollat e Shqypnis se cilla është kjo gjûha e madhe europjane, qi do t' u msohet zansave shqyptarë; e — prap per arsye politike — në Korçë thotë me u msue frangishtja; në Tiranë, anglishtja; në Shkoder di se msohet sidomos italishtja. Mandej, sado qi populli shqypar është aq i pershkuem me ndiësina besimtare, sa prej sosh kà perbâ edhë mentalitete të ndryshme, me gjith kta ministrija e Arsimit thotë se do qi shkolla t' jët asnjanse, si mundet me u pà edhë prej do programeve, per me thanë të verteten, mjaft antikuatë, si kah forma ashtû edhe kah substancja. Edhë Zheun-Turqit kienë mundue me shndrrue mentalitetin e popujvet të Turkis me dekrete, por kot: s' qiten gjâ në dritë. Ktû nuk është çashtja me diejt se a do të rritet Shqypтари fetar a i patenzonë: çashtja me diejt, se mbas s' cilles kulturë duem me e zhvillue mendet e Shqyptarit; pse, si pa ekonomî nuk kà jetë Shteti, kshû pa kulturë s' kà perparim. Po, por, nji Shqypni qi nuk perparon, a mos tjetër, qi nuk vëhet per shtek të perparimit, në s' na duhet gjâ.

Kuer të vëmë n' oroë, prap gjëjen e soshme të Shtetit t' onë në pikpamje të pamvarsis politike, të qetsis s' permrendshme,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETTI"
SHKODER (2018)

t'ekonomisë e të kulturës — pse çashtjen e moralit po e lëmë jashtë
per mos me shkue teper gjatë — na duhet me thënë, mjerisht,
se koha e arrdshme e Shqypnis është mjaft e vrantë e e turbullueme.

Shë Hieronymi i illyras.

Me 3 dit në shtatuer 1920, u mbushen rrumbull pësmdhete
shekuj ç' se Dijetari i Madh i Kishës katholike, Shë Hieronymi, u
dà këso jetet per me himun n' jetë të lumnueshme. Së mujte Ro-
ma fëtare m'e lanë të kalote në heshtim ket rësë kaq të bukur, pà
i a diftue Shejtit nderimin e miradijen e vet, e kremte të mëdha-
ja u shestuen e u kryene në permendim të këti Dijetarit e Atit të
shkelqyeshem, ku, vyrtytet, dieja e veprimi i Ti u treguene nder
ligjerata e shkrime, me lavd të posaçem.

Me 5 Marc 1921 doli në „Civiltà Cattolica“ edhe një artikull
me mî-shkrim: Atdheu e Familja e Shë Hieronimit, ku artikullisti,
tui pasë per fill me shoshitë e me qitë poshtë dokumentin e një
farë Petkoviqit, mundohet, disi per anash, m'e qitë Shejtin fis ro-
mansh.

Na per kundra po duem këtu shkurt me provue, se Shë
Hieronymi kje i illyras e prandej shqyptâr, mbassi shqyptarët e
soçem janë, si komtarisht ashtu giuhtarisht, bijt e illyrve të herë-
shem.

* * *

Per me i dalë në krye këti qellim, lypet m'a së parit me
diejt cilli kje vendi i të lëmit të Shë Hieronymit: e këtu nuk ndeshet
kurrfarë zórit, tui n'a pasë lanë Atdetë mi herë nder shkrime të
veta De viris illustribus se jenu ne Stridone. Por tesh

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MAMIN BARLETI"
SHKODER (2018)

fillon degamia ndermjet Dalmatinve, Kroatve, Istrianve, Slovenve e Ungarve. Pse, mbassi ky emen, në gjith rradhen e dokumentave historike, nuk permendet, nemose kjarisht, veç një herë këtu në ket rasë, e, mbassi qytetzen e paten rrenue Gothajt, e sot nuk i gjindet shej as dukë, gjithcillët, tui dashtë m'e bâ Hieronymin të vetin, rropaten, mbas gjasash, m'e qitë atdhën e Ti nder kufi të vet.

Neve, tu'i a u lanë degamen atyne, na mjefton me kenë të sigurët, mbas mendimit të gjithmarëshem të dijetarve, se Shë Hieronymi kje prej Dalmatiet e jo prej Pannoniet.

Se Stridonia kja në kufi të Dalmaties e të Pannonies e thotë Aj vetë: *Dalmatiae quondam Pannoniae-que confinium fuit*. Por gjithsà herë i bjen rása Dijetarit Shejt me i permendë së bashkut këto dy emna, para ven Dalmatien, mrapa Pannonien. Mandej, teper e kjarë është dishmija e *Historis Lausiaca*, ku lexohet: „Nji farë Hieronymit...i Dalmaties“.

* * *

Mbassi Shë Hieronymi kje i Dalmatas, cilla kje atëherë gjuha komtare e atë vendit?

Nuk ishte, me të vertetë latinishtja as grekishtja. Mjeft me thanë se giuhen qi u flitëte „in *Dalmatiae Pannoniaeque provinciis*“ Shë Hieronymi e thirret: „*gentilis barbarusque sermo*“, 1). Per *gentilis* merrej vesht n'at kohë gjuha e banorëve të vendit, giuka komtare. 2) *Barbarus* është fjala grekishte *Barbáros*, me të cillen Grekt shenjojshin së parit Persianin, mandej në veshtrim më të hapët, ç'do perjashtas qi s'ishte grek, së mramit ç'do nieri të pë kulturë, tui kë në se kulturen n'ato kohëna e kishin në dorë Grekt. Romant, bashkë me fjalë, moren edhe veshtrimet, sidomos dy të mramet; e me *barbarus* shenjuene ç'do nieri a popull qi s'ishte roman a grek e

1). N' Is. 19.5 etj.

2). Shif: Forcellinin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

së kishte kulturen e tyre. *Sermo barbarus* shenjote pra giuhen e ç'do popullit, per posë të romanite të grekut. Shifet tesh çiltas se Shë Hieronymi me fjalën „*gentilis barbarus-que sermo*“ na ban me dije se giuha komtare e vendit qi flitej atëherë në Dalmatie, nuk ishte as latinishtja as grekishtja.

Nuk mund të thohet se kje germanishtja. Kuer pat m'u bâ kjo giuhë komtare e vendit, mbassi Germant u ulen per të paren herë në Dalmatie vetun në kohë të Shë Hieronymit, e rrenuene qytetzen e *Stridones oppidum a Gothis eversum*“ kund 15 vjet para se Stridonasi shkroj *De viris*?

Se mâ slavishtja qi së kâ pse permendet aspak. E pra janë kenë asish, të cillët tui bâ një anakronizem trashëman, kanë mrrijt me thanë se Shë Hieronymi kje slav. Këtyne mirë u pergjegjë artikullisti i Civiltà-it me një arsye të kollajt, se Slavi hîre në Dalmatie dy shekuj mbas deket të Dijetarit të shkelqyeshem.

* * *

S' jet pra veç me thanë se giuha komtare e Dalmaties nuk kje tjetër perveç illyrishtes.

E njimend: vendasit e Dalmaties, qysh nder kohëna prehistorike, kjenë Illyrt, perse fisi i këtyne perhapej deri në Tunë. „T'i a paraqesë kush vedit (thotë Thallöczy 1) një shtrojë të madhe, gjith farë nryresh, të pà kapun anash, qysh n' Ungerit të ket anë Tunet, me Kroatie, Slavonie, Serbi, Bosnie-Herzegovinë, Dalmatie, Shqypni, Mal të Zi, e cilla herë smadhohet herë voglohet, kâ me pasë para sysh një ftyrim t' Illyris së herëshme.“

Në Dalmatie, si edhe në gjith bregun e kndejskem t'Adriatikut, per posë Illyrve qi kjene të vendit, tjetër kush t' hucit nuk pat punë, jasht grekve e romanve. Grekt, qysh të të 1° shekull p. K. sidomos paten themelue disâ kolonina nder qytete. Romant, mbas sâ luftimesh të pergjakta me Illyr, se miramit, me të thyem

të Gencit në vjetë 167 p. K. e shtëne në dorë tanë ket krahinë. E sàdo qi me pushtim të grekve e të romanve, mujten me hî fjalë të hueja, prep se prep, mbas dishmijet të Shë Hieronymit vetë, vendi flitëte giuhen komtare të veten, njetë gentilis barbarusque sermo.

Giuha prà e Stridones në Dalmatie, At dheu i Shë Hieronymi „patria mea“, ky gentilis barbarusque sermo, nuk mujt me kenë tjetër posë illyrishtes, e kjo kje prandej giuha amtare e komtare e Dijetarit t'onë.

Se na Shqyptarët mandej jena, si komtarisht ashtu giuhëtarisht, bijt e Illyrve të herëshem, dijetarët e soçem e dishmojnë per një gojet: „Tepricë e Illyrve jetike, shkruen P. E. Guarnerio 1), janë sot Shqyptarët qi banojnë në Shqypni, n' Epir, e nder kolonina shqyptare t'Italis. Shqypja, giuhë indo-europeishte asht një jetë- giatësë e illyrishtes“.

* * *

Por, si thame, artikullisti italian, tui hî kin gjygtâr i pânëshem 2), me peshue vleren e dokumentit të Petkoviqit, qi vën Stridonen në Grahovopolie, mundohet m'e tëhjekë Shë Hieronymin kah veltja, tui permledhë disà shkaqe qi vrasin se Dijetari nuk do t'ishte i fisit të vendit, por fis romansh. Prandej xen e thotë:

„Prej ndoj frazit të syperqitun të leters së 7, merret vesht se Shë Hieronymi nuk e çmote fort atdhën e vet, a m'a mirë vendin ku leu“.

Këtu me të shpejt po vëm oroe se kot mundohet me shti një ndryshim ndermjet „atdhën e vet“ e „vëdin ku leu“ kuer Shë Hieronymi vetë nuk e ban ket ndryshim, por nët frazin e syperqitun të leters së 7 shkruen: „L'atdhën t'em, e ndiek,

1) Le origini neolatine 1920 f. 86.

2) „Sine ira et studio, p'se nuk i perkasim komsisht asnjenes parti t'interesueme,“ f. 506.

ku trasha nansijsa rrin me shpi, bâhet zot barku, e jetohet tue e shkue ditën me mend të tretuna, e mâ në shêj âsht kush â mâ i pasun. Shto, (si thotë fjala) se e ka gjetë rrasa vegshin, 1) priftin Lupicin... timonâr i ligshtë i njaj barkës zhavele, e i verbët qi u prîn të verbëtve kah gropâ; si drejtori ashtu gjindja e drejtûeme prej ti,,.

Kush do qi t'a lexojnë ket tekst pà ndoj paragjikim, e shef qilët se Shë Hieronymi nuk e kà kurrkund at ndjet qi don me i dhanë artikullisti, due me thanë, me dà vedin komtarisht prej fisit të vendit. Mû, si atdhetâr i vertetë, si fetar e i qytetnuem, merr dispjek në zemer të vet, e ankon trashamansin e të ràmit poshtë të moralitetit të bashkatdhetarëve të vet. „Ai qi t'a kish pvetë prej ç' dheut jë, vijon artikullisti, i kishte pergjegjë me kreni, se, jam roman. Pak eten të Kishës e kan ndie aq kthellë madhnin e Romës e e kan dashtë fjeshtsisht si i Stridonasi; pak kuej ndoshta, në gjith hapsin e mbretnis romane, tu i a parandie shpartallimin qi qysh në fillim të shekullit të IV lajmohej me të shndrituna të ziëmit e të shpatave barbare, pak kuej i u bâ se i zhguleshin dejt e zemers porsî shë Hieronymit. Aj e kishte shpirtin krejt roman, roman per pellk,,.

Shka provojnë gjithkëto fjalë? Se shë Hieronymi e dote Romen me shpirt e per së teprit. Po, pse Roma ishte per të qyteti ku në të rî të vet maroj këndimet e veta; Roma ishte per të prehëni i fës e i qytetnîs; Roma ishte sundimtarja e përqind e

1) Së po na pritët pà e sjedhë vrojtien kah fjala populllore: *dignum patella operculum*, qi bjen me shqypen kà gjetë rrasa vegshin; a e kena mârre na prej latinve, a por Shë Hieronymi kà perkthye fjalën shqyp nuk e dim; dhet vet se jasht në Shë Hieronymin, kjo fjalë nuk gjindet në kurrn auctor latin. Posë kësaj gjinden edhe sà mënyrë të thanun në Shkrim Shejt të perkthyme prej Shë Hieronymit, qi bin per nji me shqype, b, f. Num. XI. 20: *Donec exeat per nares vestras* = deri t'u dalin per hundësh; Luc. XXII. 39, *Quantum lactus est lapidis* = sà e hjedh pëshen etj.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

sà vjetëve e atdheut të ti. Me shkatrrim të mbretnis romane, ne-per zieme e shpata të Gothajve barbarë, parashifte rrenimin e qytetnis, e damtimin e fës 1) e, nieri i hovshem tejet nder të gjitha pësimet e veta, sikurse e dote Romen per së teprit, ashtu mâ fort se askush pat të keq në zëmer per shpartallimin e sajë. Dashtnija e Romës i ishte bâ si një natyrë e dytë. Por prej kësaj dashtnî është teper lerg me ndjekë se do t'ishte fis romansh. Mû kena arsye me thanë, se me gjith ket dashtnî kaq të fort, qi pat per Romë, nuk kishte metë kurr pà e qitë ndoj fjalë se jam gjak a fis romansh, me pasë kenë. 2) Prandej artikullisti mundet m'e thirrë, në dashtë, me fjalë të soçme romanofil, por romanjo kurr.

Pse Shë Hieronymi e thirrëte giuhen latine „giuha e eme“ mea lingua, nuk çon ndoj peshë në ket çashtje: E thirrëte ashtu prej dashtnîjet të Romës, e per anë të giubes greke. Të dyja ishin giuhë kulturet; të dyja i dite mirë. Por latinishtja ishte giuha letrare per zemer të ti; ket e kish xânë qyshë fëmî nder Shkolla të qytetit, e në kohë të djelmnis, thithë mandej të kulluet, per sà motmote, n'anë të vet, në Romë, prej të famëshmit Donat. Don vûe oroe edhe, se Shë Hieronymi ishte shkrimtar e dijetar qi kish të perpjekun me shkrimtarët e dijetarët mâ në zâ t'asajë kohë, e shkruete m'u mârrë vesht prej gjithkuej qi dite me shkruet e me këndue; e giuha e shkrueme e mâ e perhapuna e atëherëshme ish latinishtja. Prandej edhe më si giuhë shkrimi e thirrëte ket „giuhë të veten“.

Së mramit, artikullisti e qet gati çilët shkrupin e vet tui thanë: „... e ky (Shë Hieronymi) dân se e date vedin prej racave

1). „U fik drita e shkëlqyeshme e tokës marë i u këput kryetë të gjith mbretnis; mâ mirë po tham, në një qytet të vetun maroj marë bota“. Kështu shë Hieronymi në Komentar t'Exekielit, per të ram të Romës në dorë të Gothajve.

2). Emni grek i ti „Hieronym“ e t'et „Euseb“ nuk e diftojnë kurrqysh per fis romansh.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

vendake të vendit ku leu, kuer giuhen e folun in Dalmatiae Pannoniaeque provinciis e thrret gentilis barbarusque sermo.“

Na e pàme se si do të merren vesht këto fjalë, e artikulli të mundohet me ngrehë sà të donë me at „dàn“, e vertetë jet gjitherë, se, Stridonia në Dalmatie kje atdheu i Shë Hieronymit; se në Dalmatie giuha komtare e vendit kje një „gentilis barbarusque sermo“; se kjo giuhë së mujte me kenë tjetër posë illyrishtes, mbassi banorët vendakë kjene illyrt. Prandej Shë Hieronymi kje i illyras, e giuha atdhetare e komtare e tija illyrishtja.

Gasper Gurakuqi M.

Numrim i parë i popullsis në Shqypni.

PREJ FRANC SEINER

E vshtirë na duet puna e caktimit të shpijave të banueme e numrimi i konaqeve. Dame fjalët shpija e konaqe, pse edhe në Shqypni si gjithkund neper Balkan, ke gjithnduer trajtësh godije, tuj ja fillue ç'prej njatyne mât primitive, si banimet nder shpella të Shalës në luginë të prronit të Panaritit kah jugu i Beratit, kû shkruesi i kû studim në vjetë 1916 mujt me vërtetë se banojshin shumë familje të ngushtueme prej furijet t'Ecirësve me u strukë aty mrëndë ç'prej vjetës 1913, deri nder kësolla xunkthash e kashtet, qi vënde vende janë aq thelle nën dhë, na me u mrrijtë mloja deri rrafsh me tokë, nder shpija t'ulta të bajraktarëve e të bulqve të lir, deri në ndertesë moderne qi shihen nder gjytete e shpijat per me verue, mkame prej pashallarëve e beglerëve si b. f. kah Malakastra. Na duhet me ditue edhe se me emen shpi

Vendi	Nr. renduer i rrethëve	Rrethe	Hapësirë në km. ²	Shpërndarja e pop. për 1 km. ²	Numri i			Gjinijet	
					banimeve	familjeve	banorëve	mashkull	femër
Tirana, Posh. Berati	20	Berati	1015	27	.	5741	27664	13941	13723
	21	Fieri	495	29	.	2567	14249	7349	6900
	22	Lushnja	1010	27	.	12073	27229	11836	13393
	23	Mallakastra . .	800	30	3127	4322	24409	12335	12074
	24	Shkrapari . . .	1160	17	.	.	20000	.	.
	25	Elbasani, Posh.	512	21	1580	2110	11037	5130	5907
	26	Gramshi	573	23	1860	1861	9636	4528	5108
	27	Pegëni, Posht.	80	38	558	551	2918	1390	1538
	28	Shënanaprendja	436	21	1469	1757	7997	3836	4161
Suma			6081	24	.	.	145139	62365	62704

kye shenjue e numrue jo vëç gjithë shpët e banueme, por edhe të të rrenuemet, që kyene banue. Në Shqypni t'eper, që kje e vetmja pjesë që mujt me u marrë në kujdes në ket made, bin 62.226 shpija të banueme me 69.172 familje e me 379.078 banorë, kshët që për 1 shpët bin 1.2 familje e 6.1 banorë. Numrin më të madhin shpijash nuk na e nep rrethi i një gjytetit, por rrethi i Dibres së poshter, pse aty na dalin 6.989 shpët, me 8.356 familje e 40.526 banorë, kshët që aty bin për 1 shpët 1.2 familje me 5.8 banorë. Mandej vjen rrethi i Tiranës me 6.453 shpija e vetem në të tretin rënd vjen rrethi i Shkodrës me 5.986 shpija. Gështë gjytetet e Shqypnis s'eper perbajnë së bashkut 9.868 shpija me 13.936 familje e 56.841 banorë (për 1 shpët 1.7 familje e 5.7 banorë.) Në gjytet të Shkodres kyene njehë 3.243 shpija me 5.522 familje e 23. 099 banorë.

Caktimit të numrit të familjeve i kë dhënë një randsë e madhe. Interesant është me diejt se në krahina të Krues, Shkodrës,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Tabelë III

Popullsija mbas							Popullsija mbas						
Komsijet							besimit					xëjes	
Shqyptarë	Vllah	Serb-Kroat	Bullgarë	Grek	Jevk	Tjerë	musulman	katolikë	orihodoks	Judei	Tjerë	Bulkë	Tjerë
.	.	.	.	.	.	.	20919	.	6745	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	6788	.	7461	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	13138	.	14061	.	.	.	.
24268	70	.	.	2	67	2	24171	.	232	.	.	24061	348
.	.	.	.	.	.	.	20000	.	.	.	.	.	.
0883	.	.	.	.	154	.	7255	.	3782	.	.	10990	47
9580	.	.	.	.	56	.	9634	.	2	.	.	9602	34
2909	.	.	.	.	9	.	2918	.	.	.	.	2915	3
7985	.	.	.	.	1	1	7430	.	567	.	.	7958	39
.	.	.	.	.	.	.	112289	.	32850	.	.	.	.

Tiranës e të Zhurit bin me kenë ka 5.1 — 5.6 banorë per familje, më një qi në kraninen e Pukës gjëjmë ka 5.7 banorë. Edhe nder gjytete ndeshena vetem në 5 vetë, më një qi në krahinë t'Oroshtit (Mirditë) gjëjmë numrin më të naltë 7.0 vetë e në Malcì të madhe 6.9 vetë per familje. Ky numer i ndermjemë banorësh per familje, qi na del aq i ultë, nuk na lën me thënë se nder matë të Shqypnis s'eper zotnon komunizmi: shpijak i popujve slav (Zadruga a por zajedna kuča, d. m. th. në një shpi të perbashkët), sado qi tuj i studjue më vonë thellësisht listat e numrimit të popullit, gjinden lidhni gjakut e sherbimit të familjeve me familje, e se shpesh mund gjinden ka 20 e më vetë qi bandojnë në një shpi, kshitë qi banimi i perbashkët mund thohet se është bërë i perchapun në Shqypni t'eper.

Mje sa viset tjera të Balkanit, pra edhe Bosnja e Hercegovina, para luftet kishin fort më shumë burra, në ket pjesë Shqypnije qi kemi para sysh në ket studim, kjo pûnë nuk vetet

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARILETTI"
SHKODER (2018)

Krahasa	Nr. end. i vend. rrethit	Vende, rrethet e gjyqësorë	Numri i			Gjinijet		Komsijet						besimit				xëjes				
			banimeve	familjeve	banorëve	mashkullorë	femnorë	Shqyptarë	Vllah	Serb-Kroat	Bullgarë	Grek	Jevk	Tjerë	musulman	katolikë	orthodoks	Tjerë	Bulke	Tjerë		
KRUJA																						
1	Bazja	126	203	953	496	457	946							7		212	741			935	18	
	Cakonaj, Gjijnaj, Gjonaj, Konaj.																					
2	Brëja	30	36	173	86	87	167							6		6	167			165	8	
3	Hotaj	20	30	129	68	61	129										129			129		
4	Kokërriloku	39	52	264	132	132	264										265			264		
	Kokërriloku, Ulzogji																					
5	Shtogu	80	104	493	255	238	493										493			493		
6	Stojari	29	46	175	87	88	175										175			175		
	Suma:	324	471	2187	1124	1063	2174							13		218	1969			2161	26	
BISHKASHI																						
1	Perra-Skurraj	20	35	169	80	89	169										169			169		
	Perra-Skurraj, Skopet.																					
2	Kthella e epër	48	61	292	148	144	292										292			292		
	Kthella e epër, Vjollaca.																					
3	Malaj	74	114	526	266	260	523							3		3	523			525	1	
	Kameci, Malaj, Shjalc, Tena.																					
4	Perlataj	131	233	1117	575	542	1109							8		16	1101			1106	11	
	Kalba, Katundi																					

OHRI I		KTHELLA													
		vjeter, Lurthi, Ndo- ja, Nedhishta, Sari i Bozhigës, Sari i Ndrecës, Streza, Shullani, Zalli i Lek Gegaj.	69	126	575	298	277	575					575		575
5	Proseku	Kazaçi, Platkna, Proseku, R. ushkulli	115	183	878	462	416	878					878		874 4
6	Rrshëni	Bunga, Fusha e Lumthit, Jezulli, Ka- çorraj, Rreçi, Rrshë- ni, Sheshaj, Shtana, Tarrasi.	52	77	347	176	171	345				2	345		345 2
7	Shebia	Suma:	509	829	3904	2005	1899	3891				13	596 3308		3886 18
1	Bozhica		32	44	192	113	79	192					192		190 2
2	Duçi		38	47	218	117	101	218					218		218
3	Gjoçi		47	66	306	153	153	293			13		296 10		306
4	Kurbeshi		48	67	339	191	148	339					18 321		339
	Komula, Kurbeshi										6		6 277		283
5	Lëkupa		41	54	283	143	140	277					49 232		281
6	Lufaj		35	54	281	159	122	281							
	Lufaj i eper, Lufaj i poshtëm.														
7	Zaizi		33	59	256	135	121	256					80 176		256
	Suma:		274	391	1875	1011	864	1856			19		667 1208		1873 2
	Suma:		1107	1691	7966	4140	3826	7921			45		1481 6485		7920 46
		SELITA													

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIË BARRLETI"
SHKODER (2018)

Prozodí Latine.

Rregulla të pergjithta mbi shkurtsi e gjatsi
të rrokjevet.

(Perkthim prej Latinishtes)

T' paren zanore, nder dy njitë, Latini
Të shkurtë e pret; por n' **Fio** za' e zgjati
Sa herë qi **R** në shill të fjalës s' i hini.
Eⁿ edhë t' gjatë gjithmonë nder êмна e mati,
Kuerdo qi rasa e t' pëstes n' **Ei** i mori;
Por n' **Fidei**, **Spei** e **Rei** të shkurtë piskati.
Jus gjithsi t' duen e merr nder kangë vjerrshtori,
Per posë n' **Alius**, tingllin gjatë kû e tirë,
E n' fjalë **Alterius** t' shkurtë ja qet krahnori.
Kështû kuer fshân **Eheu!** m'ndoi' shtek të vshtiër
Të gjatë shqyptoj aj **Eⁿ**, si edhë n' **Pompei**;
Por **Ohe!** t' gjatë a t' shkurtë m'e thënë â i lirë.
Kuer fjala greke detin t' kapercejë,
Dangall s' i vën n' Auzone Poezija;
Persë tash gjatë tash shkurt i lshohet te' i.
Kshtû gjatë shqyptohet **Aer** e **Thalia**,
Si edhë **Corea**, **Dia**, **Cytherea**;
Por n'vjershtë e shkurtë gjithmonë del **Symphonia**.
Vec shka se n' **Cytherea** e në **Corea**
Shum herë vjerrshtori zanin e perdini,
Si edhë prej t' gjatës aj zûr dy rroke t' reâ.
Dyftongun zgjati Greku edhë Latini,
Veç **Prae**, kuer para ndoj zanores t' rrije,
At herë — si në **Praeustus** t' shkurtë t' a dini.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Zanorja â e gjatë atbotë, kuer kjo t' u prîje
Dy nderzaneve brî per brî vllaznue,
A **Zeta** mbrapa, a **X**, a **Jota** t' vîje.
Por gjâ zanores n' kumë s' kè per t' i shtue,
Pse fjala e dytë me dy nderzane t' nise,
A pse me një dyfishe ajo t' jetë shkruë.
E kuer n' një fjalë zanorja e shkurtë t' avise
Per brî vedit një t' langtë e një t' pazane
T'shkurtë thueje n'prozë, por n'vjerrsh si t'duesh ujdise
Veç kuer një e gjatë m' vedvedi vend të zâne
Para t' pazanes, me një t' langtë avitun,
(Si n' **Fratris**), kurr Latint të shkurtë s'e bânë.
Por kuer dy kso nderzanesh krahas njitun
Të dyja s' bashkut s' vrasin m' një zanore,
At herë, (si n'**Ob-ruo**), e para n' kumë do rritun.
Per posë se shkurt merr zani gjithperore
N' **Quadrijugus** e **Bijugus**; pse **Jota**
Aty dyfishe s' është por nderzanore.
Dihet se thotë **Subjicit** rrokull bota;
Por edhe **Subicit** në vjerrshë mund t' thohet,
Kuer ndryshe vjerrshat s'mund të dalin t' plota.
Në kohë të kryeme rrokja e parë zgjatohet,
Po kje verbi dyrrokë. Veç se kjo rroke
Në **Sto, Do, Findo, Scindo, Bibo** do t'shkurtohet,
Fjalën **Abscidi** gjithsi t' duesh ti rroke
Nder vjerrsha, e shkurt a gjatë ti n'daç shenjoj,
Shkrimtarët e mirë pse kshitë e kanë pasun dote.
N'kohë t'kryeme rrokja kuer dy herësh t' kumojë
E dy nderzane njëte mos t' ketë, si t' faren
Si t' dyten, (**Peperi**), të shkurtë shqyptojë.
Supijt, qi prej dy rrokjesh njëte kanë faren,
Rrokjen e parë të gjatë gjithmonë e qesin.
Posë **Sero, Queo, Do**, q' shkurt kanë t' maren.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Supijt plymrrokça **Utum** gjatë e njesin.

Itum, qi rrjedhë prej **Vi** t'kohës s'kryeme, zgjatet,
Posë n'**Agnosco** e n'**Cognosco** shkurt kûe presin,
Per ndryshe **Itum**, shkurt gjithmonë pershtatet.

Verbi i burruem prej ndonji verbit t' tjetër,
A shkurt a gjatë mbas plangut t'vet do t'matet.
Por, per me i ardhun punës mbas hullis s'vjeter,

Mobilis, Fames, Regula, Laterna,
Sado qi fisit t' shkurtë, gjatë dalin n' meter.

Per kundra **Vadum, Sopor e Lucerna,**
Qi prej burrimit t' gjatë, (si **Arista**), rrjedhin,
Latin kuer kndojëm a flasim, shkurt i tjerna.

Zanin, si t' Fjeshtat, të Perbamet dredhin,
Edhë m'at herë, kuer rrokja n'fjalë zanoren
A se dyftongun t'Fjeshtes t'ja perdredhin.

Dejero merr me **Pejero** shkurtoren.

Innuba, Pronuba prap t' ngurta rrshasin,
Si kè me pà, kuer vjerrshës t' ja marrsh doren.

Pse edhë **Fatidicus** të shkurtë e masin
Latint, e **Nihilum** të gjatë s' e tirin
Sado qi **Dico** e **Hilum** za'n e ngjasin.

Ambitum, particip, të gjatë kà hirin;
Por kuer kjo fjalë si substantiv të shtihet,
At herë asajë na ja permledhim gjirin.

N' **A, De, n' E Di, Se** tinglli i zanit shtihet,
Por **Dirimo, Disertus** t' shkurta njehi.

Re à e shkurtë, kuer **Refert**, dalë prej **Res**, jashtë t' shtet
Pro Greku t' shkurtë, Latini t' gjatë e shprek,
Veç n'**Protervus, n' Profecto** edhë Latini,

(Si në **Procella**), zan' perherë e nren.
Kështu ti n' vathë të shkurtavet fjalet shtim
Qi **Pro** prej **Fundus, Fugio, Neptis, Nepos, Pari,**
Prej **Fanum, Festus, Fator** pertrini

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARRIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Gjinin n' kallxoftë **Propago**, qi t' la i Pari,
Shkurtoje at herë; por në shenjë të hardhë,
Thueje të giatë, per n' daç m'e thanë per s'mari.
Fjalët **Propino, Procuro** s' binë n' hulli,
Prandej, si t' dësh, per t' shkurta a t' gjata merri.
Pse edhë n' **Profundo** e kè ti ket liri.
Prej **Ab, Ad, In, Ob, Per, Sub, Super** herri
Shëjet e gjata. **Ante** edhë shkurtoje,
N' kje se dyfishe za'n nderzania tjerri.
N' pjesë t' parë të fjalës s' perbâmë **A** zgjatoje:
Por **E**, si dhë **I**, mâ t' shumen do shkurtoje.
Fjalën **Nequidquam** t' giatë gjithmonë shoyptoje.
Kshtu **Venefica, Nequam** duen zgjatue,
Me **Nequaquam Nequando** e do shokë tjerë;
Por **Idem**, mashkulluër, kè me ngurrue,
Siquis Ibidem giatë vendoj perherë,
Si **Scilicet, Tibicen** e **Quadriga**,
E si **Videlicet**, qi hinë n' ket shqerë.
Të gjata janë **Ubique, Bimus, Biga**,
Tantidem, Quidam. me ndoj ëmen tjetër,
Qi e **Dies, Diei** t' ikët ngallitë valiga.
N' fjalë greke **O** del shkurt, mbas rregjles s' vjeter;
Por n' **Minotaurus** e n' **Geometra** zgjatet.
Latint si t' duen ket **O** e vën në meter.
Kshtu gjatë n' **Quandoque**, si n' **Alioquin**, matet;
Dër sa n' **Quandoquidem** e shkurtë shatohet.
U shkurt, e gjithmonë shkurt, latin piskatet
Nder rasë lakone rrallë se e Parë shatohet:
Por e Dyta t' shkurtë e qet pershtesën,
Per posë n' **Iberi**, kumi kù zgjatohet
Nder ëmna t' s' Tretës **A** t' giatë e kà ndertesën.
Mashkullorët n' **Al** e n' **Ar** t' gjith shkurt ti mati,
Persë edhë **Par** e shkurtë e kà shemllesën.

Kështu të shkurta njikto fjalë vizati:

Hepar e Nectar, Baccar, Vadis, Mas,

Me t'cillat **Anas, Jubar, Lar** pershtati.

Pershtesa greke e shkurtë del n' **A** e n' **As**;

E ksh'tu â edhe fjala n' **S**, qi n' skâj të dalë,

Kuer njëjë nderzanje kjo t'i vije mbas.

E prap të shkurta janë edhe kto fjalë:

Fax, Antrax, Climax, Dropax, Panax, Smilax

Veç n'punë kta ëmna kës me i qitë t'u ndalë.

(Vijon)

P. G. Fishta, O. F. M.

Trajtimi i „Karakterit“.

(Shik. v. VI. të „Hyllit të Dritës“ Nr. 6, faq. 270.)

Nji nder mât të fuqishmet mjete per nji mirërritje, per trajtim të Karakterit, është pa dyshim ndigjesa, posaçe nder kohë të soqme, në të cillat njeri, per nji dashtëni të pamasë e të pakufi të vetvedit, është çue peshë kundra çëdo auktoriteti, nuk do me pa kerkend posë vedit, nuk do m'u interesue per kerkend veç per vedi e kâ mërrijtë këso dore me i sjellë shpinen der Atiji, prile të cillit pat gjithshka kâ, e në vend të Tij kâ vû vedin, e kështu, tuej drashtë zgjedhen e tjeterkuej, bje në nji robni mât të koshme, d. m. th. në robni t'epsheve të veta. Kupëtimi i liris është pëshje-llue aq fort nder dit t'yna, sa mos me mërrijtë njeri mât me dijtë se cilla pjesë e tija do të sundojë mbi të e syprymja e e poshtëmja, mbasi tuej dhënë sundimin njânës anë do të shrohet jetra. Njerzt me mende të shënoshët thonë ende se, tuej këre i perbâm njeri prej shpirtit e korpit, do të sundojë shpirti e do të shrohet

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIË BARLETT"
SHKODER (2018)

korpi, ndersa do tjerë, per të cillët liriya e vertetë mëxi kalo atë të shtësëve, mësojin, se njeri desht me këne i lirë, do të ndjekë anen e poshtëme e do të lājë mbas dore anen e syperme, a se me fjalë tjera, do të rritet njashtu si t'a shtëi natyra, pa shikjue a i qet egjer a grunë.

Po shka është ndigjesa, së cillës do t'i epet gjith ajo randësi në çashtje të mirërritjes? Nën fjalë ndigjesë kupëtohet gjithmbarësisht e shtruemja e vullndesës së vet vullndesës së tjeterkuej në mënyrë, qi vullndesa e tjeterkuej të jetë rregullimi i veprimit. Shifet prejë vedit, se ky veprim i shkakuem prejë vullndesës së një tjetri pershi edhe njoftësin e auktoritetit, qi urdhno e kështu dahet ky veprim prejë çëdo veprimi tjetër, qi bâhet vetun prejë së shtëmjes së natyrës a mehanisht. Arrsyeya mandej, per të cillen njeri i a shtro vullndesen e vet vullndesës së tjeterkuej mund të jetë shumë nduersw: a) a pse njeri do me i hikë ndonji të keqje a dro me bjerrë ndonji të mirë, b) a pse do me i u shtrue vullndesës së tjeterkuej si një auktoriteti, c) a pse shef nevojën, qi kâ me ndjekë një vullndesë të huej, ç) a pse së mbrami, i shtymun prejë një ideali të nâltë, i kâ kushtue vedin vullndesës së tjeterkuej, tuej mos dashtë me pûnue kurnjiherë në krye të vet. Në çëdo pikë të shikjohet, ndigjesa është perherë kundërshtarja më e madhja e egoizmit, edhe pse në ndonji rasë të posaçme mund të ndollë, se njeri nuk ndigjo per tjetër veç per dobë të vet e kështu në vend qi të jetë pengimi i egoizmit, bâhet ushqimi i tij.

Shekulli i ynë është marrë meç sot mbas personalitetit a vehtesis. Çë se Goethe pat thënë ato fjalë „lumrija më e madhja e njerzve mbë shekull është personaliteti“ është shtëue aq fort kujdesi e lavrimi i vehtesis, sa me mbuelte me thënë se i vetmi kujdes i njerit mbë shekull perpilohet në pëparime e naltim të vehtesis e prej kësajë merr shkasit më të fortin të veprojë. Individualistat e sotshem sikuer Nietzsche, Ibsen, Carlyle etj. shkojin tuej protestue pa da kundë çfarëdo veprimi, qi mundet me

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETT"
SHKODER (2018)

kundershtue në ndo'i farë mënyre vehtesis së njerit mbi botë. Me gjithkëta, fjalëve të „Goethe“ u vë Herder perballë ato tjerat: „Deshte me pasë qetë, hiki, o mik, më së madhes kundershtare, vehtesis“. Prejë këtij lavrimi të tepruem të vehtesis kà dalë edhe mohimi i besimit per shoqnë, tuej i lânë edhe në çàshte të besimit tănë kompetencen se të cillit njeri në vetvedë, a se më mirë tuej e mohue besimin gjithunji si per shoqnë si per vehtesë, kahë kishin per të na dalë aq besime sa kà shekulli krena e prandej në fund të fundit kurrnji besim. Ernest Horneffer shkruë: „Tash e mbrapa nuk do të jetë më besim shoqnuer, por vetun besim veltjetuer. Vetun me ket mjet i perligjiena na shpirtit t'ynë, u biem mbrapa nevojëve t'yna shpirtnore, çojim në vend dishiret e shpirtit t'ynë. Turp per në n'u frigoshim prejë këtij hapi. T'a zgjidhim vedin mbrendë e jashtë prejë shterngesës.... Se i cilli t'i pështetet vedit, e me gjithkëta nuk kà per t'u lânë mbas dorë. Çàshte besimi gjë njeri vetë gjithkahë. Prejë sosh t'a gatojë njeri vetë pijen e vet, por t'i hikë çëdo bisimi, qi nuk perko me vehte të tij, qi i paraqitet si çetë, si shoqnë. T'i a vë menden mos të bashkohet me to. Shpirti i njerit nuk duro të bashkohet, sidomos shpirti i naltë i tij, pse shpirti i hollë do me flutruë e nuk mund të lëhet të lidhet me veriga të një besimi shoqnuer. Prandej t'ushtojë zani gjithkahë: larg prejë kishës, larg prejë shoqnës, larg prejë Rromës. Rroma është qandra ku lidhet, ku shtergohet shpirti. Por këto veriga, ket shterngesë e kan tana kishët, tana shoqnët. Të gjitha e kan marrë ket shpirt prejë Rromës edhe pse shkojin tuej t'ynë, se jo. Se i cili do të jetë themeluesi i besimit të vet, sendergjuesi i besimit të vet. Njikëta vetun i pergjegjë së vertetës; sika është më teper është vetun një rrëuë e gënjim“. Njikëto janë parimet e shonkuej per qellim të njerit mbi shekull e mbi njikëto parime prandej ngriten edhe themelet e shoqnës, të lumnis, të dies, të shkollës, të t'ynë veprimrit të njerit mbi tokë. Frytet më vonë merret vesht prejë vedit, se do t'i pergjegjin pëmes; do të korret shka është mbjellë. Frytet janë, se besimi veltjetue do të ketë edhe një mo-

ral autonom, një moral, që nuk një ligjë më të nëltë se vedin, nuk një vullndesen e një krijuesi të rruzullimit. Çfarëdo ligjë, që kishte për të ra në kundërshtim me këtë autonomi të plotë të njeri kishte për t'u mbajtur si një tiranë për vehtë të tij. Përshtetun mbi këto parime thotë prap Horneffe. 1) se një rrugë e vetme është me e bënë njerin të lum: do t'i epet shkas m'u bënë madhshtuer. Këjo madhshti nuk do të xieret prej një ideali të nëltë, por do të jetë një madhshti në veshtrim të plotë të fjalës, një madhshti origjinale. Teper gjatë e ka lypë njeri përshtimin e vet në përvuejtni. Përvuejtnija nuk ka për t'a t'a lumnue njerin kurr. U lyp një njeri lum, një njerë i fort, është vetun një mjet: me e pështue prej Zotit. Zoti është një barrë e padame, që rando mbi njerë, që nuk e lë me marrë frymë. Të librohët njeri prej Zotit e ka për të marrë fuqi të rë. Ka për të lë për së dyti. At herë vetun ka për të meritue emnin njerë. 2)

Gjithnjë tënë munda i sotshëm me shkoqë njerin prej auctoritetit është i kotë, pse nevoja e auctoritetit është teper themelue në zëmër të njerit. Mungesa e fuqisë, e mjeteve, e detyrës nuk i lënë njerit të shënoshët në mendë kurrfarë dyshimi, se do t'i pështetet dikueji për ndimë, që i mungo për t'i a merrtjtë që t'i llimit të vet. Der individualistat e sotshëm e shofin këtë nevojë shofin se nuk i mjaftojn vetvedit. Ellen Key ndjekë Nietzsche Horneffer Schoppenhauer. Horneffer posaçë i ndërro aq shpes mendimet e veta, sa prej gojës së tij herë flet për auctoritetin, herë Richard Wagner, herë Platoni, herë Darvini e kështu me vepra ditë tojin çiltas, se njeri nuk do t'i pështetet vetun vetit, por ka nevojë të mëvaret edhe prej tjetërkuajt, që te e mbramja nuk është tjetër veç auctoriteti. Maler Höfelin shkruar mbi këtë çështje kështu: „Lavdi më i madhi i kishës është mos m'u luejtë nder me ndimë në një kohë, në të cilën kerkush nuk mba më thur Princat në vend që me sundue, i shërbejnë shoqnës, hartuesi i

1) d. a. O. 276 I., 274.

2) a. O. 53

vend të diftojë shijimin, nget mbas si, se i cilli siellet kahë të fryj era... Tënë ndigjojin, por kuei, kuer nuk urdhno kush? Njerzimi ka et per nji urdhen. Në dashët t'a thrasin Zot, në dashtë Genius, në dashtë ndiesi, çëdo ëmen t'i napin, perherë është e kupëtueme nji fuqi jashta nesh, nji fuqi n.bi në, qi na lë pa zâ; perherë është i kupëtuem nji urdhen! Por shka, së këjo pûnë nuk na pelqe aq fort: dishrojm të na urdhnojin por para dishrojm të pëvetena! Jo! nji urdhen, qi nuk djegë, nuk është urdhen, pse, shi per arrsyë, pse djegë, urdhni është i dobishem¹⁾. Njiky është zâni i natyrës, zâni i nji njeri, qi neper terrinë, neper niegull të nji shekulli të prishun, të nji shekulli të pa fë, të pa Zot, të pa ligjë e auktoritet prejë fundit të zëmres bertet mbas dishirit të natyrëshem per me i çilë shtekun të ngasë të Njaj prejë të cillit vetun mund të ketë pështim.

Po per të sakët në gjitha çashtet e jetës kâ nevojë njeri per ndimë të tjeterkuej e shi me ndimë të shumë vetëve shtohet fuqija e se të cillit. Të kishte me i u dashtë se të cillit vetun m'u ushqye e m'u veshë prejë vedit, njeri, s' kishte per të mbujtë me jetue. Kuer ndima e tjeterkuej është kaq e nevojëshme per këta elementa të parë, shka do të thohet per dituni? E prejë kahë është sod gjith ai perparim në die e histori, në mos prejë, bashkëveprimit të njerzve? Po hartet, metoda, fletoret, librat prejë kahë na rrjedhin? E jeta politike e shoqnore si mund të kupëtohen pa bashkëveprim, pa ndimë e të perkrahun të shqishoqit? Po kuer ky bashkëveprim është domosdo i nevojëshem per t'i a mërrijtë qellimit, qi kâ njeri mbi shekull, do të mohohet kjo nevojë në pikëpamje të lavrimit shpirtnuer, të jetës besimtare e morale? A thue këtu njeri dalëka mâ i fuqishem, mâ i shnjusun tuëj u largue prej shoqnis? A këtu vetun i u dashtëka njerit me pëvetë se si mund të mërrijë me gjetë besimin e moralin e vertetë? A vetun në ket pikëpamje mbuejeka njeri me at natyrë të mbrapësht, qi kâ me kalue jetë e jetë pa drejtim pa

1) Shik. Klimke „Unsere Sehnsucht S. 160.

qellim, pa ndimë e pështetje, tuej marrë në gjithshka mäsën e mënyren prejë vetvedit? Po rruga e nevojëshme per një vend të caktuem a do t'u gjetëka mbasi u mërrijka në vend e jo perpara? Po aio ndergjegjë, qi urdhno a do t'u marrëka mbrapa në mbarim e jo në fillim të rrugës? Per në daçim pra, qi fëmijët t'ynë të rriten me ndiesi, se posë detyrëve, qi kan ndaj vedin, kan edhe tjera detyrë, qi i lidhin me shoqni e me krijues të vet, prejë të cillit rrjedhin edhe detyrët ndaj vedin e shoqnin, do t'i mësojim me kohë me i u shtrrue auktoritetit, shka nuk mund të fitohet, veç neper ndigjesë e jo neper një ndigjesë, qi e bën njerin rob e të poshter, por neper një ndigjesë të zgjedhëne vullndetisht e të dalëne prejë një liri të permbrendëshme. E vertetë, se sikuer u tha, kjo e shtrueme tjeterkueji prejë individualistave mbahet si një poshtnim i vehtesis, por e vertetë edhe, se në pëvetshim historin kena per të pa, se ndigjesa është mjeti më i bukri, a më mirë i vetmi mjet per me e bënë njerin vereverte të lirë. Lirija e komeve njat herë e ka marrë hovin më të madhin, popujt njat herë kan perparue më së forti, kuer gjytetast u janë shtrrue ligjëve, kuer ka këne më këme endë ndigjesa, kuer është njoftë auktoriteti. Friga ngjatë der sa të ngjasë shterngesa e jo më teper e prandej, nuk u shty njeri me i u shtrrue auktoritetit prejë një parimi të permbrendëshem, porsa të kalojë shterngesa, ka per t'u lëshue në jetë të vet si një kal i eger i pafër, tuej kalue çëdo cak, qi mos të perkojë me interes e vullndesë të tij e këtu mandej fillo edhe demoraliximi e shkatrrimi i shoqnis e nuk është nevoja të biehen sprovë, pse jena tuej e pa per ditë vetë me sy.

Per me kupëtue randësin e ndigjesës në pëpamje të mirërritjes duehet ma së pari të dijmë se si mbahen pedagogët sotshem kundruell kësajë çështie. Dy janë drejtimit më të parat në lëmë të pedagogis së ndigjesës. Pedagogjia e ndigjesës mbas sistemit europjan e aio mbas sistemit amerikan. Sistemi pedagogik europjan i merr shkaset e veta jashta shpirtit të fëmijës per

me trajtue Karakterin në të e me bâ qi të ndjekë jetën e të rritunve, ndersa sistemi amerikan do me i a lënë rruger xâsit krejt të lirë e në vend të ndigjesës ndaj auktoritetin, do me vû kontrollin e fëmijës. Si Shifet, të dyja këto sisteme, të merrën ashtu si janë, shqepojn në pikëpamje të një mirërritje të vertetë. Sistemi europjan me perdorin të mjeteve të perjashtëme, lë mbas do-re shkasit e permbrendëshme të xjerrëme prej shpirtit të fëmijës, të cillat janë doemos të nevojëshme per trajtim të Karakterit të vertetë e sistemi amerikan me teprim t'asajë liriye, qi do me i lënë në dorë fëmijës, mërrijë me korrë fryte krejt të ndryshme prej atyne, qi pret. Sistemi europjan e bâ njerin si një copë drû per t'u pûnue si të duejë mjeshtri, sistemi amerikan perdorë per mjet, shka do të jetë qellim. Kontrolli mbi vetvedin âsht i mjaftueshem vetun njat herë, kuer njerit t'i jenë zhdyrillue si duehet fuqit e shpirtit, por jo perpara, d. m. th. në një kohë, në të cillen fëmija nuk di mbi shka do t'a kontrolojë vedin. Në ket rasë fëmija nuk kishte per të pasë mâ nevojë per pedagog, mbasi kishite me i u dashtë pedagogut me ndjekë fëmijën e jo mâ fëmijës pedagogun. Ky parim kâ para sysh vetun individualiximin e xâsit kundra natyrës së tij, i cilli me mende të vogël të v'en e di mirë fort, se nuk âsht endë krejt i zoti i vetvedit, por kâ nevojë per ndimë e drejtim të tjeterkuej. Edhe pse pra kontrolli a mâ mirë fillesa e kontrolit të fëmijës mbi vetvedin âsht një gjâ e nevojëshme per trajtim të Karakterit, me gjithkëta nuk mund të jetë kontrolli vetë themeli i ndigjesës pedagogike gjithmbarësisht, nuk xû fëmija para m'u shporrë prej vullndesës së vet e me i u shtrûe auktoritetit ligjuer. Një fëmijë i rritun vetun me kontrol të vetvedit pa i u dashtë me i u shtrûe tjeterkuej, pa i u dashtë me thye kurr vullndesen e vet, me i kundërshtue vetit, kâ per t'u rritë edhe me njato ligështi e mungesë, qi kâ pasë para pa kënd i zoti me i u kushtue një ideali të natës. (Vijo).

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Veprimi i Kshillit Kombtar në vjeten 1922.

Në rasë të mbylljes së sesjonit parlamentar të vitit 1922 këjo Kryesi e quen per detyrë t'i apë pak dritë Popullit fisnik Shqyphtar mbi veprimet e Perfaqesuesve të vet në motin e katuem.

Perfaqësuesit e Kombit tue marrë para syesh therorit patriotike qi në ç'do rasë ka treguem per ngrehjen e themelavet të Shtetit paravajtjen lulzim e naltessimin e Atdheut të dashtun, tue plotësueu të gjitha detyrat perpara Tij, janë mundueu e perpjekun reciprokisht e me ç'do mjete e mënyrë t'i pergjegjen këtyne sjelljeve patriotike me i kryem si asht ma mirë detyrat e tyne qi u ka ngarkuem Populli perpara Atdheut.

Me një anë konditat në të cillat ndodhë Shqipnnija sot si Shtet i ri me tjetren anë deshira qi të vejnë themelet e një legjislacionit të ri e modernë në një Shtet të ri tue e mbështetun e pershtatun ketë në nevojat e me shpirtësin e popullit, i kanë shtye e shterngue Perfaqësuesët të rahin çashtjet me orë e ditë nder mbledjet të Parlamentit.

Por me gjith konditat e shemlat qi dukeshin se ndalojshin veprimet e Parlamentit, dhe me gjith qi shfaqeshin sa herë kundershime principesh nder mbledhje, prap se prap interesat e Atdheut i kanë bashkuem kurdoherë qi asht shfaqun, dhe kështu tue punueu së bashkut me Qeveritarët, kanë muejt me shqyrtueu e laborueu një 70 copë projekta e dekreta-ligjësh prej të cilavet 43 copë janë ligjë, 17. projekta e dekreta-ligjësh per të cilat asht autorizue Qeverija t'i veje në zbatim perkohtsisht dhe të ljerat janë nga ato qi gjinden në Rendin e Ditës per t'u votueu prej Mbledhjes së Pergjithshme.

Nder ligjëet e votueu permbajnë një rëndësi të posaçme sidomos Tarifa Doganore. Ligja mbi Pergjegjesin e Ministrave,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

zgjanimi i Shtatutit të Lushnjes, qi lehtëson barren e Asamblesë, dhe aq ma teper shqurtimi e votimi i Bugjetit të tre muajshëm të vitit 1923, i rregulluem prej Qeveris në bazë t'ardhunavet efektive tue mbyllë deficietin e math qi kishin në vitin e kaluem.

Lista e Ligjëve Projekt-ligjëve të shqyrtueme, t'elaborueme e të votueme prej Parlamentit në sesjonin e motit 1922.

Ligjë.

1. Shtojë Ligjës mbi ngritjen e moratoriumit në Prefekturën e Korces; 2. Procedura mbi ndjekjen penalisht të Ministrave e të Deputetve; 3. Ligjë mbi djegjen e shtepiave e konfiskimin e pasunis të pandehunve e të dënuemve me krim qi aratisen; 4. Ligjë mbi zgjedhjet e Keshillave të Bashkis; 5. Ligjë mbi ndalimin e armë-mbajtjes dhe armë-sjelljes; 6. Ligjë mbi vagabonda e të papunë; 7. Ligjë mbi të premit e kartë-monedhës Kombtare; 8. Ligjë mbi monopolizimin e shkrepsave, të letrave të cingares e të letrave të lojës; 9. Ligjë mbi taksat e eksportimit; 10. Ligjë mbi veglat e fabrikave të Bulqësis; 11. Ligjë mbi lidhjet (ekudate) civile të bamuna me akte noterjale ose me sende private; 12. Tarifa postare e mbrendshme; 13. Ligjë mbi ndalimin e gjysës së rrogës t'oficerve të pandehun; 14. Stojcë Nenit 136 të Kodit Penal; 15. Ligjë mbi tarat e teshave tregtare qi hyjnë nder Dogana; 16. Ligjë mbi refuzimin e Nenevet 9, 10, 11 e 12 të ligjës per faje politike dhe shtimin në kodin Penal të Nenevet tjerë të kësaj ligjë; 17. Ligjë mbi pajtim gjaqesh nder viset Malsoret; 18. Ligjë mbi huan e mbrendshme; 19. Ligjë mbi ndalimin e eksportimit të drithit; 20. Ligjë mbi të ndamit e pasunis së patundshme të bashkzothuemve; 21. Ligjë mbi mbajtjen e 36 djelmëvet Shqiptar prej jasht kufinit me bursa të Shtetit nder shkolla të jashtme; 22. Stojcë Nenit II. të ligjës entrepots; 23. Ligjë mbi ushqimin e disa visevet Malsore; 24. Ligjë e pasaportave; 25. Ligjë per fallen e fajeve politike të 77 personavet; 26. Ligjë mbi refuzimin e dekret-ligjës së Shtypit e të vuemit në zbatim; 27. Ligjen e Shtypit Otoman qi ka qenë në fuqi ma parë; 28. Ligjë mbi të ruejtunit e moralit

të moshës së re; 29. Ligjë e Avokatve; 30. Ligjë mbi vrasje midis t'aratisunvet; 31. Ligjë mbi pergjegjesin e Ministrave; 32. Ligjë mbi taksen e xhelepit të thijvet; 33. Nderpretim i Nennit 47 të ligjës së Bashkive; 34. Konventjoni i Post-Telegrameve në mes të Shqipnis e t' Italis, bashkë me ligjët relative autorizues; 35. Ligjë mbi lejimin e importimit e të shitjes së krypës nder Prefektura Korçë, Dibër e Kosovë; 36. Ligjë autorizuese mbi nxjerrjen në cirkulacion 80.000 Fr. arë se e cila Bashki e Shqipnis; 37. Ligjë mbi shitjen e krypës per të krypunit e peshkut t'eksportueshem; 38. Ligjë autorizuese per huzrjen e 2.000 qaseve miser në Prefekturen e Beratit per të vorfënit e Skraparit; 39. Ligjë mbi taksen e xhelepit të baktis; 40. Ligjë e Tarifës Doganore; 41. Ligjë autorizuese per venëjen në zbatim të disa projekti-ligjëve e dekret-ligjëve; 42. Bugjeti i vitit 1923 per tre muej; 43. Zgjanimi i Statutit të Lushnjes.

Projekt e dekret-ligjat

per të cilat asht autorizue Qeverija t' i veje në zbatim perkohësisht siç janë elaborue e pranue prej Komisivet kompetente Parlamentare në marreveshtjen e Qeveris:

1. Projekt-ligja mbi organizimin qendruer të Ministris së Drejesis; 2. Projekt-ligja mbi organizimin e Gjyqevet; 3. Dekret ligja mbi disa ndrrime të ligjëvet vepruese; 4. Projekt-ligja mbi perdorimin e të burgosunvet në punë Botore; 5. Dekret-ligja mbi refuzimin e dekret-ligjës per në doresi me datë 5-IV-1922; 6. Dekret-ligja e dasmave dhe e mortjeve dhe projekt-ligjëve dhe djepeve ose e pjelljeve; 7. Dekret-ligja mbi vjedhjen e gjanave të gjalla; 8. Projekt-ligja organike mbi administrimin qendruer të Ministris së Arsimit; 9. Dekret-ligja e Pyjeve dhe e Kullotave; 10. Projekt-ligja mbi favorizimin e Bulqësis; 11. Dekret-ligja mbi dorëheqje e pensione per ushtri e Gjindarmeri; 12. Dekret-ligja mbi gradimin e oficerave; 13. Dekret-ligja e Rekrutimit; 14. Dekret-ligja mbi refuzimin e dekret-ligjës, në ndryshimin e Nenevet 294,

DIBLLOJEN PUBLIKE
"MARIN BARLETT"
SHKODER (2018)

315, 318, 347, e 348 të procedurës penale; 15. Projekt-ligja e Mijerave; 16. Projekt-ligjë mbi taksen e mbajtjen e revolverave.

Projekt e Dekret-ligjët

qi janë paraqitun prej Qeveris dhe janë shqyrtue e pranue prej Komisivet Kompetente Parlamentare e qi gjinden në Rëndin e Ditës per t'u votue prej Parlamentit:

1. Projekt-ligjen mbi shkollen normale e provizore të Shkodres; 2. Projekt-ligja mbi kategorizimin e mbi rroga msuesash; 3. Projekt-ligja mbi Internate Malcorësh; 4. Projekt-ligja mbi Gjymnazet Shqip; 5. Projekt-ligja mbi Shkolla Private; 6. Projekt ligja mbi shfarimin e Karkalecave; 7. Projekt-ligja mbi ndryshimin e Nenevet 8, 9, 10, 11, 18, 20, 22, 23, 27, e 41 të ligjës së rrugavet; 8. Projekt-ligja mbi shitjen e krypës me një çmim në të gjith viset; 9. Projekt-ligja mbi gjykimin e nëpunësve; 10. Projekt-ligja mbi kadastrimin e tokëve dhe mbi ndrrimin e systemit të dhetave; 11. Projekt-ligja mbi kategorizimin e klasifikimin e nëpunësve të Shtetit per rrogë; 12. Projekt-ligja mbi konunitetet etetare; 13. Projekt-ligja e Guronevet.

Tiranë, 20-I-1923.

Kryetari i Kshillit Kombtar

Eshref Frasheri.

Ruhr.

Europa marë, per mos me thënë bota, i ka syt kah kjo krahinë germane e pushtueme prej ushtrive franceze nder keto kohët e mrame, neper shkajk se, tui mos u pasë ndëje Germanija vendimeve të shperblimit të luftës, Franca tha se ishte e ngushtueme me zaptue një krahinë të sajën; e kështu kje qi Ruhr ç'atë

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

ditë e tash u bënë një mollë bajlegu ndermjet ktyne dy Shteteve e është shumë arsye me drashtë mos të shperthejë një luftë e rë, e cilla, si ja mërr gjithkuj mëndja, kishte me kënd edhe më katastrofare se e perparëshmjë. E pse gjithkjo poterë rreth një krahine? Çka është Ruhr që me mrrijtë për shkajk të pushtimit të sajë me u drashtë aq fort? Lexues, na të gjejjunt po t'a napin neper mjet t'atynë që, tuj e pasë më afer, e njoftin edhe më mirë, po t'a napim të gjejjunt neper fletoren aq në zë për randsi të landës e për serjozitet shkrimesh e shkrimtarësh, neper „Reichs-post“ që me 24 të mojit të kaluem thote:

Regimentat e Francës tuj pushtue krahinen Ruhr, kan zaptue më të madhnueshmin gatim fabrikash që bënë bota, kan zaptue „farken e Germanisë“, Gjinden njëmend edhe n'Angli e n'Amerikë me një veprim të koncentruem më së mirit për çka i përket industrisë; por një të përmbledhun fabrikash, minjerash e gjytetesh nuk ka përparue kurrkund më tepër se në Ruhr.

Fillesen nënk e kë fort kë ditë; e germant mueren rasë me ja hi ktyne veprimeve kuer deshten me u shkputë prej influksit i' Anglis. E tuj nisë Germanija me u bënë një Shtet industrije, erdh tuj u shtue edhe randsija për Ruhr. Atje kë sot tridhetë, katerdhetë vjet shifeshin vetem katunde të vogla e shpija katundarësh të shperdame aty-kth, u mkamen me një shpejtë amerikane gjytete të reja, u zbluene për ditë më shumë minjere qymyrit e u ngrihen fabrika. Nuk shkoj shumë e Krupp nuk kje i vetëm që zotnote më ket mretinë qymyrit e hekurit. Nierz punë, si August Thyssen e Emil Kirdorf u mkamen për pak kohë e u kapen nalt e nalt fort, e kshutë u ndertuene një numer fabrikash të mëdha, aq pak kuj mundet me ja marrë mëndja. Shvillim më i fortë ktyne veprimeve industriale u krye sidomos prej vjetës 1910 deri në vjetë 1913, e aq me hov sa, me gjithë popullsi të madhe që ka Germanija, mrrijtën me ra ngusht për puntorë. Prandë në këtë kohë u panë shumë tuj dalë prej Polonijet me gjith familje e ngushten aq n'ato vise industriale, sa edhe sot mund thohet sugurisht

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

se 40₀/o të popullsis s'asajë krahinë janë polon. As lufta nuk kje e zoja me e pëngue ket hov shvillimi; mun në disa pûnë i dha edhe mâ teper shkas, pse krahina e Ruhr-it u shndrrue e u bâ me një herë një farkë e vetme armësh. Pûna qi lypej me ditë e me nâtë i ngushtoj fabrikat mâ të mdhât me e shtue numrin e puntoris si kurrkund në botë. Vetem nder fabrika të Krupp-it u kap numri i pûntorëve deri në mâ se 120.000, e Thyssen pat nder fabrika të veta kah marimi i luftës mâ se 110.000 pûntorë. Kto çifre janë ulë njimend ç'at herë; por në disa fabrika kû së mujt me u vijue puna e veglave per të cillat fabrikat ishin mkamë, gjithnji deri tash pûna vijoj fort rregullisht e në ndonji send fort mâ me hov se para luftet botnore. Kshtû nder fabrika metalit kû në vjeten 1910 punojshin 19.300 pûntorë, sot janë 24.000; Thyssen, qi nder fabrikë të vetat pat në vjetë 1914 47.000 pûntorë, sod kâ 65.000. Deri Krupp ka diejtë me u mkamë e me çue në vënd damet e randa qi psoj per mas luftet pse nder fabrikë të tija, n'Essen në vënd të topave e të municioneve aty pûnohen sot lokomotive, motora gjithfarësh, makina shkrimit e kasha registrimi, kshtû qi edhe tash punojnë mrëndë 45.000 pûntorë, njaq sa kjene para luftet. Randsija ekonomike e Ruhr-it âsht sot per Germani fort mâ e madhe se para luftet. Shi n'at kohë u pa në kto vise se sa randsin ekonomike e kishin ato krahina masi ju desht vetë bankave mâ të mdha të Berlinit me mkamë aty zyret e veta, të cillat per pak kohë mueren aq shkas sa me jau datë zyreve qandore. Por aso kohe ishte ndimë e madhe per industri edhe Shlezja e eper qi per kahë prollimet e qymyrit qite krahas me Ruhr. Në vjetë 1914 ishin viset e Renit ato mâ të randsishmet per qymyr qi i nepshin Germanis, sot kto vise, masi Shetit ju shkputen Shlezja e Saar, kan metë porsit të qymyrit qi mund i napin qymyr mretnis. Ruhr qiti, në vjetë 1913, 113 miljon tonelatë, në vjetë 1917, 99.4 miljon, në vjetë 1919 71.2 miljon, në vjetë 1920 88.3 miljon, në 1921 94.1 miljon, në vjeten 1922 97.3 miljon tonelatë qymyr. Gjith kjo eper e bindueshme u krye në

"BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MAMIN BANLETI"
SHKODER (2018)

250 minjera ku pënuene 500.000 pûntorë e 50.000 zyrtarë. Mâ në shvillim per kah të xjerrunt e qymyrit janë viset në Becirk Gelsenkirchen, Recklinghausen, Essen, Bochum e Duisburg. U çilen rishtas e me shum dobî tash vonë edhe minjeret në Witten e në Hamm, të cillat duket se kan me u shvillue aq sa me u vû krahas me Essen.

Por nder krahina të Ruhr-it jo veç se xiëret qymyr shum, por xieret edhe kok, eter qymyri, amonijak, priç, tuç, hekur, çelik, plum e zink. Deri sa Elsass-Lothringen njehej pjesë e mretnis, industria e naltë njehte dy qândrra, Lothringen e Ruhr. Kto dy qândrra ishin në një shkallë venrimi e prandej me të shkputun t'atyne viseve Germanija buer 50% në produksjon të çelikut. Gjith-nji fabrikat e mdha të Ruhrit kan per gjith vjetë në dispozicion të vetin ka tetë milion tonelatë qymyr e numri i pûntorëve n'industri hekuri e makinash kapet edhe sot në 200.000. Çuda mâ e madhja është se gjith kjo urdî pûntorësh është përmledhne vetem në pak fabrika, per të cillat mundet me na e marrë mëndja se sa të mdhà do të jën. Per me mujtë me ja paraqitë vedit d'si madhnin e ktyne veprimeve është mjaft me marrë para sÿsh pûnen qi kryene cifrat e produksjonit të një familjes së Thyssen në fabrikë „Deutscher Kaiser.“ Kjo fabrikë perdorë veç per vedi mâ se pësë milion tonelatë qymyr, e njehe per të veten një vend 40.000 hektarësh prej të cillit mund xieren mâ se tetë miliard tonelatë qymyr. Ky visar qymyri kje qi i dha një shkas aq të fort industris së hekurit. Në vjetë 1890 filloj August Thyssen e mkami vetem disa barake të mdha, e sot aj ka mlue 120 hektarë, një vend pra qi mund të xân në hapësi të veten një gjytet mjaft të madh. Makinat e avullit janë në ket fabrikë 45, me 1921 elektromotora, qi se bashkut kan fuqin e 84.000 kualve, mandej makina tjera të mdha me gaz, me një fuqi 60.000 kualsh. Udhë e hekurit qi lidhë nder-tesët e ksajë fabrike e vën në të perpiekun është 250 kilometra gjatë, mâ e gjatë pra se ajo qi prej Vjenet shkon në Wels; kjo udhë lidhë fabriken edhe me stacion të parë e me limâ të Renit.

Edhe rrethet e limanit të Renit janë të gjitha të familjes Thyssen. Edhe kto vende i qesin asajë familje per gjith vjetë fitimin 4 1/2 milion tonelatë, e ky vënd është edhe një herë më i madh se limani i Danubit në Vjenë, e per randsi qi ka vjen fill mas limaneve të lumeve Duisburg e Mannheim.

Limani Duisburg qi u permëndë aq shpesh sa ishin tuj hî ushtrit e Francës, është limani më në veprim i gjith botës, e aty shperthen gjith industria e krahinave të Ruhr-it. Në vjetë 1912 nder limane të bregut të Renit Duisburg=Ruhrort, qi sot njehë 280.000 banorë, kundra 20.800 banorëve qi pat në vjetë 1860 u ngarkuene e u shgarkuene 34 milion tonelatë mall. Posë ktyoe viseve janë ndertue mandej me një madhni qi mund shifet vetem n' Amerikë, edhe limane tjera më të vogla gjatë bregut të Renit, e kjo pûnë u bâ per me e bâ veprimin sa më me pak pengime, tuj shtue edhe një rret udhës të hekurta, qi të bindë, masi si 'i ditë per ditë pershkohe 20.000 deri në 22.000 vagoj qymyr. Limanet Duisburg=Ruhrort pershijnë një vënd 632 hektarësh, me një hapsi uji 184 hektarësh; vendit ku mund ngulin avulloret është 42 kilometra gjatë. Hapsi të bindueshme kanë edhe stacionet e udhve të hekurta per ngarkim e shkarkim malli nder limane, qi kapen deri në 300 kilometra. Vetem neper udhë të hekurt të stacionit „Ruhrort=Hapen=Neu“ mund ngarkohet e shgarkohen e shgarkohen 5000 vagona në ditë.

Tash ktû po rreshtojmë edhe disa oroe mî shvillim e mî kohë t'ardhëshme të njanit nder sa gjyete të mdhâ, qi giunden në Ruhr, per me pasë disi më kjashtas para sysh se sa u bâ e çka u bâ sa shpejt u bâ në Ruhr. Gjyteti Hemborn edhe sot qitet prej pak kuëj kah ëmni, pse u shdrivillue vetem tash vonë. Sot 36 vjet fushen kû shtrihet gjyteti Hamborn e mlojstin pyllaje të shpeshta, arë e livadhe. Vetem në vjetë 1890 nisi me ndrrue neper të mkamun të fabrikës „Dautscher Kaiser“, tuj risë aty industria e çelikut. Kuer dhetë vjet më vonë — 1 prill 1900 — u njeh ky vend një krahinë me Bashki të veten, fishte 28.000 banorë. Mas

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

njimdhjetë vjetsh tjera, kuer u vû në rend të gjyteteve kishte jo mâ pak se 128.800 banorë. Sot Hamborn ka 120.000 banorë. Miqët e harteve nuk kanë pse hîn në ket gjytet me qellim qi me pa pomendore a çka do tjetër qi u perket harteve të bukura, nuk është ky gjytet një vënd për ta; kllû lypen teknikë e njerz të dhânun mas ekonomijet politike: pse Hamborn është, e kta mund thohet për marë krahînen e Ruhr-it, një copë tokë e lidhne gjithkahë me udhë të hekurta, një pyllë fabrikësh fort të mdhâ, lamiye të pamasë kû s' dihet as nuk ndihet tjetër fjalë veç një: pûnë e padame

Lajme.

Rrokull Botës.

Ele? si i kemi pûnët? A gjithnji ajo tymtaja e njegulla neper të cillen kronisti i „Hyllit“ mojin e kaluem shifte se mund do të vîte ndonji e papritne? — Jo, po, tym e njegull për ditë mâ tepër, për ditë mâ shumë të paprituna e boshij i politikës nuk din mâ se ç' fije me dredhë mâ parë. Gjeja është edhe sot aq kaotike sa, kuer pro-t-i më lajmoj se ishte koha me gatue shkrime për mâ të mramet fletë të kllû Numer, mora plumçen në dorë e shtrova në tryez një copë leter, n'uzdajë se do të mund m'lidhëshem ndonji mendim, m'u dha si prej vedit me shtrë në leter ket figurë magike: $0 + 0 + 0 + 0 \dots\dots - - - -$.

Çashtja e Ruhr-it? Çka do të bâjë Germanija? Kllû do të marojë kjo pûnë, masi Franca jo veç kushtoj zonën neutre, por kaloj e vijon tuj kalue edhe mâ përtej, përherë mâ përtej, mkamirrethmin doganuer, ndalë krejt qymyrim q' mostë hite mâ në Germani, burgosi kryetarët e fabrikave, shumë tjerë i qiti jashta vëndit me gjith familje, më një qi me ânen e Germanis është e lidhne top

gjith pûntorija, gjith populli, gjith partit per rreth qeverijet të vet, e cilla ka da me qindrue deri k  të mundet, deri në marim? Kush din me na paraqitë nji m ndim të pa nshem e per nji kohë edhe të sugurt  m  kto p n ? K  të pvesim? Lloyd George diçka din, mund parashof  diçka: të lidigjojm  fjalën e ti.

Fletorja e Svicer s „Neue Z rcher Zeitung“ botoj tash vonë nji artikull të Lloyd George m  veprimin e Francës në Ruhr. Lloyd George, tuj difue se parashef se Francës nuk ka më i dalë me çue dishiret e veta në vënd, shkruen: „Franca u lslue edhe nji herë e r  m  trup të molisun të Germanis, e kta të r m ka vr  z mrat e popujve kndej e  ndej Oceanit, të njatyne popujve qi per kater vjet qi ngjatë lufta qindruene br  Francet. Thye e sharmatis  Germanija prej veprimeve të perbashkta të Shteteve të Bashkueme, të Francës, të Italis e të Ingilterr s, e lidhë krahët e sajë me konop  të hekurt të njaj traktati, kurrnjani nder kto Shtete nuk ka si thotë sot se mundet hir e pa h  me shkelë trupin german qi   shtr  per tokë.

„Sugurisht, vijon Lloyd George, qi m ndet e leta gzohen kuer munden me i v  k men trupit të njaj katallanit të rrxuem, por  dob  mund u sjellë kjo p n  viseve të rrenueme të Francës e aleat vet të randuem me pagesa? E vetmja m ndyr  me xjerrë prej Germanijet pagesen e shperblimeve ishte kënë me i dhënë shkas ksaj  me rregullue financat. I veimi possibilitet per Germani m  gjetë nji uh  të perjashtme kje të mkamunit e valutës germane. Njerzt e Shtetit në Francë e qitne poshtë me të m ndue me ket possibilitet. Nuk kemi si mos me thënë se njerz t politikës në Francë e kan m nden jo te shperblimet, por nder disa objektiva qi nuk perkojn  kurrkund me traktatin e pagit . Udh  qi Franca don me rrah  nuk çon te shperblimet, por në nji sellim qi âsht krejt per kundra.

Lloyd George masi thotë se don se kollaj port Germanija ka me muj  me u kapë në nji shkallë disprim e egersimi, qi mund e shtyj at mretn  me u shkri, von: U e di se Franca e

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2013)

dashron ket pûnë. Francezt shofin edhe sot anderr ditën në të cilën Saksonja, Bavjera e Württembergu ishin në sherbim të Francës e n'anmiqui me Prusi. Por ky kje një nder shkase që rrenuene Napoleonin III. E kjo është edhe sot drita e rrëzshme që e joshë Francën e ka me e çue dam. Kjo politikë nuk i nep Francës kurr-nji suguri për kohë t'ardhëshme e për tash ka me ju kputë ç'do uzdajë se mund xjerrin shperblime. Nuk ka me gjetë më një Germani që të mund lajë. E Francës at herë ka me i rë me bjerrë shperblimet e me i sjellë vedit mnin e një anmikut përherë e më të pezemtuen.

„Çka ka me bënë Europa, sa të rrije Franca tuj bënë ato provë që të gjithë mundemi me i pasë qysh tash para sysh? Kurrkush nuk mundet me parapë se çka mund të bëjë një popull heroik gjashtdhjetë milionsh kuer të shofë se po i avitet rrenimit, a ka me ja majtë në djathten a për në rrmakten: kjo pûnë ka me rrjedhë krejt prej njerit që të dalë me drejtue ë sot që nuk mund parashifet. Masat e rrepta që janë tuj marrë francezt ku të ndeshin në kundershtrim munden, disi mostjeter, me na dftue se çka ka me u bënë. As një popull i msuem në pamvarsë komtare nuk ka bërë kurr për një kohë të gjatë zgjedhene huej“ — Lloyd George difton mandej si mund ndollin se në një Germani të shtyme në disprim, davan do t'a muer komunizmi, që mundet me u përhapë neper Europë të sosne prej ligshije, difton edhe se mundet me këndë që Germanija t'i bije në dorë Rusisë e maron me kto fjalë: „Kuer ushtrit franceze hënë në Essen, i dhanë shkas lëvizjes më të rrezikshmes që mujt me pë Europa tash sa qinda vjetësh“.

Po çashtja e Lindjes? Dikush muer me u rrëjtë se ky nye gordjan do të zgjidhet në Losanë, ku ishin mledhë pika e diplomacisë e politikës, për kot. Edhe kjo mledhje maroj si gjithë tjerat me një figurë magike që paraqiten pak para. E pra pûnët paten vijue mund thohet mjaft mirë kjo e drejtë çashtje që duke-

shin se nuk do të mund merrshin kurr marrim, por, shi njat ditë
 qi pritej nenshkrimi, me 5 Fruer, çohet Izmet Posha e, tuj brë
 drut shkurt, u lajmon të mledhunvet se aj nuk nenshkruen kurr-
 nji akt. Me folë çka është ky veprim kaq me randsi e i eger nuk
 kje aq i papritun, sa desht me e prû ndonji fletore, pse shpirti qi
 frymsote delegacionin balkanik, u pa ç'në fillim se nuk ishte paq-
 tues e kta jo veç në made të Turkis, por edhe t'Orjentit marë.
 Ingilterra, qi din mirë se çka mund rrjedhë mas shgatrrimit të
 kuvëndit të Losanës, u mundue me ja gjetë vegshit rrfanen, tuj
 paraqitë qi çashtja, si mas paragrafit 11, t'i shtrohej Lidhjes së kome-
 ve. Por as kjo provë nuk kà me dalë e dobishme, pse ky artikull nuk
 ka vlerë kuer vëndimi mos të pranohet prej të gjithve e një pranim
 kso dore në nuk na mërr kurr mëndja se ka me mujtë me u bâ.
 Me shpartallim të kuvëndit të Losanës të papritunave u çilet një
 shteg edhe mâ i haptë, si mâ hapët kan me mujtë me marrë
 lakmît, gergasat e mshehëta per të cillat nierzt e lindjes e madje
 edhe balkanasit janë dora vetë. Shgatrrimi i kuvëndit të nep shkas
 per me drashtë edhe mâ teper, si të marrë nieri para sÿsh lajmin
 tjetër, se në Berlin në kto ditt e mrame u nenshkrue traktati
 ndermjet Rusis e Germanis, aj qi kje bâ në Rapallo, e hini me një
 herë në veprim. As nuk don hariue se edhe Turkija është e lidhne
 me Rusi prej traktatit politik ushtarak, qi është per Shtete të muj-
 tuna porsi një shkas i padâm me u dhânë uzdajë t'avitunit e uz-
 dajë bashkimit.

Rusi. Korrespondenti i „Vossische Zeitung“ lajmon se po-
 pulli është fort i pezemtue per pushtimin e Ruhr-it; demonstracio-
 net kan nisë ç'me 15 të mojit të kaluem. Bucharin tta se kjo pû-
 në vëtë në rrezik marë Europen. Kshilli ministrues e organizimet
 bolshevike kan dà me perkrahë me gjith fuqi veprimin e pëntoris
 germane në Ruhr. Edhe populli pergjithsisht dëfshet kundra kÿ
 pushtim. Cicerin prej Losanet kthej në Berlin ta, pa se të nisej
 per Moskë, u ndal dy javë dit. — Fletoret rajmone koncentrimë
 të mdhà ushtrish kah Polonija e Rumenija. Distrikti ushtarak i

BIBLIOTEKA PUBLIKE
 "MARIJ BARELI"
 SHKODER (2018)

Kiew u forcue neper ndima qi i erdhen prej Kaukazit. Gjatë lumit Dniester janë rreshtue gjithkund ushtarë. — Shtërjtsija e gjanave â bâ krejt e jashtzakonëshme e prandej tuj mos pasë edhe parja mâ gati kurrnji vlerë, nuk âsht çudë me ndie se edhe tash çilen gjithnji në Rusi vorre ûjet e me shumicë. Perçudnimi i moralit, sidomos nder disa çeta, âsht bâ i mndershem.

Svecje. Fletorja „Matin“ mërr prej Stokolme se ipeshkvijt e Svecjes kan çpallë një apel të perbashkët qi ata ja drejtue-ne Z. Poincarë, Kardinallit Dubois, Kryetarit Harding e Argipeshkvit të Kanterbury, tuj lutë pervujtnisht nierzt e Shteteve qi kan pergjegjësi mî vedit, e sidomos Kryetarin e Konfederacionit amerikan, qi të bâjnë ç' mos per me mkamë një mledhje e cilla të sjellin një marrëveshtje nierzore e të drejtë ndermjet të perfaqësuesave të Fuqive të mdhà, kshiû qi të largohet një herë aj pezullim pû-nësh qi, tuj ngjatë, bâhet perherë ma i rrezikshem.

Irlandë. Gjaku shkoi gjithnji rrkajë, mjerimet shtohen e nuk duket se do t'agojë aq me një herë një ditë e mirë per ket vënd të mjerë, qi pra kje djepi i sa fatosave. Jânë dnue shum per dekë, pse prishen udhët e hekurta. Vijadukti i Malahido âsht rrenue krejt. Udhâ ndermjet Dublinit e Belfastit â prë. Të ndeshunat shpeshohen.

Lituanje. Perfaqësuesat e gjith distrikteve të krahinës së Memel-it diftuene në një mledhje të bâme se lypshin qi Memel të njehen gjithsesi pjesë e pashkputshme e Lituanjes. Masi Memel u zaptue së parit prej kryengritësve, kjo pûnë u bâ çashtje para Ententet, por mâ vonë Lituant, sado qi Parlamenti nuk e pelqej të paraqitunt, e njehnë per pûnë të kryemë, e telegrafat mâ të mramet na thonë se pertash âsht mkamë aty një komisejon sundimi, perbâ prej lituanësh.

Francë. Morali i popullit e i ushtis, per çka u perket veprimeve franceze në Ruhr, duket gjithnji njëjt i naltë. Me gjith qi Ingilterra e Amerika mahet dorë jashtë nder kto veprime, me gjith shpensime të randa qi bân ky Shtet per me majtë në Ruhr mâ se

200.000 ushtarë, sado që grevi i gjithë pûntoris alemane ka pên-
gue të xjerrunt e oymyrit e udhëtimet nder udhë të hekurta, pse
kurrkush, mas urdhnit që kanë pasë prej Berlinit, nuk ndigjon me
kapë me dorë, gjithnji francezët diftojnë uzdajë të plotë se kanë
me jau dalë qellimeve që paten para sÿsh kuer filluen veprimet e
sa m̃a e madhe bâhet qindresa e germanëve, aq m̃a t'eger janë
tuj u bâ masat që Franca âsht tuj m̃arë kundra atyne. — Prej
Parisit lajmojnë se Kshilli i Shoqnis së Komeve vëndoj me i para-
qitë konferencës s' Ambasadorëve caktimet e bâme per rreth kufij-
ve të Greqis e të Shqypnis.

Greqi. Në ministër të Greqis u bânë tash së voni kto
ndrrime: Kshilltari i Kasacionit rregjauer, Misios, u bâ minister
drejtsije, ishqveritari i pergjithtë, Papandreou, minister i pûnëve
të mrendshme, e minister lufte u bâ ishministri i pûnve të mrend-
shme, general Mauromikalis. Mas një lajmit të fundshem të Qeve-
ris s'onë marrim vesht se ndermjet Greqis e Shqypnis u vendue-
ne marrëdhajet diplomatike. Shqypnija do të dergojë si perfaqë-
sues, të vetin, perkohësisht, Z. Midhat Frashërin e qeverija greke
emnon Z. Panurjas si minister fuqi-plotë në Tiranë.

Kajro. Nji vorr i Tutakhamen-it kje gjetë e cilë prej in-
glizëve, e prej të kje xjerrë një arkë që duket se âsht kund një
3272 vjetshë. Studimet e bâme per rreth kët vorr, i cilli âsht per-
bâ prej shum odash, që janë mushë me sênde fort të çmueshme,
na sugurojnë, mas vulave që u gjeten m̃i disa arkë, se visaret janë
në të kohës së Harenheb-it, që kje m̃a i pari Faraon i të nda-
ndëmdhetës dinastis e mretncj ç'prej vjetës 1350 deri në 1315 pa-
ra Krishtit, pra pak vjet mas Tutakhamen.

Japan. Prej Honolulu lajmojnë se me 4 në kët roji u ndi
kater herë një të trandun deti që kje fort per m̃andër. Tallazet nder
disa hove të veta në ket rasë m̃rrijten në një gjatësi 50 kilome-
trash. Nuk dihet numri i të dekunve. U rremone, që u perplasë,
barkë shum e shum avullore që gjindeshin në lirinë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARTIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Biblijografi.

Kan mrrijë në Drejtim t'onë:

1. **Bota e rë**, fletore e cillë nisi të botohej rishtas n' Amerikë. Ka per drejtuer Faik Konitzen. Drejtonju: Boston, Mass.-Shoqnija „Vatra“.

2. **Mprojtja e Vatres**, fletore, del dy herë në muaj, ka per editor Z. G. A. Katundi e botohet në New Bedford, Mass. Friday, Amerikë. Çmimi: per një vjetë 10 fr. år.

3. **Populli**, fletore qe per tash botohet vetem një herë në javë në Tiranë, Shtyp. „Mbrotshësija“. Gerant i përgjegjshem është Z. Bedri Pejani. Çmimi i fletores është år 10 per një vjetë.

4. **Arithmetikë** theoretike e praktike per Shkollët e mjesme. Botue në Shkoder në Shtypshkrojen e të Paperlyemes. Çmimi: Kr. 2.50.

5. **Politika**, fletore qe del në Vlonë per ç'do të Hanë e botohet në Shtypshkrojen „Vlora“. Drejtuer i pëpgjegjshem: Seid Kemal. Pajtimi per 6 muej fr. år 4.

6. **Rraporta** të perjavëshme mbi studimin e gjëndjes geologjike të Shqypnis së mesme e jugore prej Dr. Ernest Novack. Tiranë, Shtyp. „Nikaj“.

7. **Rraporta** mbi seren e Selenicës, mbi sekurin e Gribës e mbi qymyrin guri në Memalijaj, prej Ing. O. Ineichen. Tiranë, Shtyp. „Nikaj“.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Shtypshkroja Franciskane

Shkoder

LIBRA PER TË SHITË

1. Juvenilja	K.s.	3.00
2. Fjala e Zotit	„ „	5.00
3. Juda Makabë	„ „	2.00
4. Të drejtat e Shqyptarëve	„ „	1.00
5. E trathtuemia (dram)	„ „	3.00
6. Epopeja e fisit shqyptar	„ „	0.50
7. Dashamiri i jonë	„ „	0.50
8. Vorri i Fratit	„ „	0.50
9. Nji lule miradijet	„ „	0.50
10. Në lamë të Demokracisë së vertetë	„ „	1.00
11. Grueja shqyptare	„ „	0.20
12. Fë e heroizem	„ „	1.00
13. Lufta	„ „	0.10
14. „Zâni i Shna Ndout“ (vjetët e kalueme) per 12 Numra	„ „	8.00
15. „Hylli i Dritës“ 1921	fr. år	8.00
16. „Hylli i Dritës“ 1922	„ „	12.00

Punon në drû e në metall ç' farë
do klishehit e mas ç'do ravizjet e kryen
pûnë n' allqi e në qiment ç' farë do
ftyret qi ajo të jët, subjekte kombtare,
etjr.

ZEF DAJÇI

Shkoder, Rruga e Paqit

Hylli i Dritës

del me 15 të setcillit muej.

Pajtimet e Dorshkrimet i drejtohen Drejtimit të së Perkohshmes —
— „Hylli i Dritës“ — Shkoder, Rruga e Shën Andout Nr. 14.

Çmimi i pajtimit:

Per Shkoder: Fr. ar 10. — Me postë: 11.

— Nji Numer: Kr. 2.50 —

Gerant i gjegjshem: KOLË TOPALLI.

Me lëje të Farve.